vt pluribus ipsemet declarat iisdem Actis. Hodie vero dicitur vulgo *Ecclesia S. Pudentiana*. Cæterum quod idem Herma cognomento Pastor, ille ipse à multis (vt vidimus) censeatur esse cuius Apostolus meminit in epistola ad Romanos, hinc asserere necesse est, ipsum saltem peruenisse ad annum ætatis centesimum trigesimum, cum & adhuc post aliquot annos superstes fuerit, de cuius obitu dicetur suo loco.

IESV CHRISTI AN. 160.161.162.

PII AN. 3.4.5.

ANTON. PII IMP. AN. 21.22.23.

I. ANno Christi centesimo sexagesimo, Tertullus & Sacerdos creati sunt Coss. Quo anno (qui numeratur vigesimus primus Antonini Pii Imperatoris) perperam ponitur à Cassiodoro Consulatus eiusdem Antonini quintus, cum nonnisi quatuor in antiquis monumentis notati habeantur, & quartus componatur cum eiusdem vigesima quarta Potestate Tribunitia, qui fuit vltimus ipsius Imperii annus.

II. Anno vero Christi centesimo sexagesimo primo, Quintillus & Priscus inierunt Consulatum: Et

III. Anno centesimo sexagesimo secundo, Vibius Barrus & Annius Bradua: quibus nihil momenti gestum est, quod hic *a* præcipue collocetur.

a Habet tamen hic annis aliqua Baronius, quæ nos commodius alibi posuimus.

IESV CHRISTI AN. 163.

PII AN. 6.

M. AVRELII, L. VERI } AN. I.

I. ANno Christi centesimo sexagesimo tertio, Cæsaribus M. Aurelio tertium & Lucio Vero secundum Coss. *Antoninus Pius* Imperator diem obiit. Qui enim primo Imperii sui anno auctus est Tribunitia Potestate, & in *b* eius monumentis antiquis ea quater & vigesies repetita habeatur, quam vidimus annuatim conferri solitam, necesse est ipsum ad hunc vsque annum peruenisse: quemadmodum & ex ratione se collegisse ex Dione Xiphilinus tradit, imperasse Antoninum annos viginti quatuor; eumdemque Eutropius ei tribuit annorum numerum. Ex quibus arguas Cassiodorum, & alios qui iam ante hac eum, decessisse scripserũt. Cæterum ex iis viginti quatuor annis, viginti duos tantum explesse patet, duos autem extremos (quos & frequenter numerari consueuisse *c* constat) nonnisi attigisse. Nam cum anno Domini centesimo quadragesimo, die decima Iulii, post mortem Hadriani cœperit imperare, deseritque hoc anno septima die Martii, reliquum est vt affirmemus, ipsum imperasse annos viginti duos, menses septẽ, & dies viginti sex. Quod etiam Theophilus *d* Episcopus Antiochenus, qui hoc tempore claruit, asserit, nisi quod loco dierum viginti sex, apud eum sex tantum positi habeantur.

ANTONINI IMP. OBITVS.

b Ap. Panu. in Fast. & Adol. Octom. de num.

c Vid. Gord. in Ap. ad tom. 2. Cicer. edit. 2. c. 19.

d Theop. ad Aut. lib. 3.

II. Mortuus est autẽ Antoninus apud Lorium villam suam, de familiaribus & aliis optime meritus: quem Senatus retulit inter diuos, erexitque templum & Sodales Antoninianos. Solus omnium prope Principum (inquit Capitolinus) prorsus sine ciuili sanguine & hostili, quantũ ad ipsum pertinuit. Sed & tantam eius æquitatem fuisse ferunt, vt (quod notant Eusebius, *e* & Eutropius) ea permotæ plures exteræ gentes, depositis armis se eius voluntati subdiderint. Hos autem fuisse Bactros, Hyrcanos, & Indos, Aurelius Victor testatur. Plurima quoque bella (vt ait Capitolinus) per Legatos suos gessit: quibus Brirannos vicit, alio muro cæspititio, summotis barbaris, ducto: Mauros ad pacem postulandam coegit: Germanos, & Dacos, & multas gentes, atque Iudæos rebellantes contudit: in Achaia & Ægypto rebelliones repressit: Alanos molientes sæpe refrenauit. Sed & Iberorum Rex Romam veniens, permotus eius virtute, sponte acquieuit iis quæ Hadriano negauerat: & Vologesus Parthorum Rex solis eius literis perlectis, Armeniam quam inuaserat reliquit. Celebrant præterea eumdem Antoninum egregiis laudibus iidem Victor, ac Capitolinus, & alii qui res ab eo gestas fusius sunt prosecuti. Laudat & S. Augustinus *a* æquissimam eius legem, qua sanxit vt non solum maritus adulterii accusare nõ possit vxorem, si ipse impudice vixerit; sed & vt eo casu idem ipse maritus legi Iuliæ subiiciatur: cuius eiusdem legis meminit etiam Vlpianus. *b* Qui autem natus est (vt tradit Capitolinus) Domitiano duodecimum & Dolabella Coss. nẽpe anno Domini octogesimo octauo) dicendus est vsq; ad hunc annum vixisse annos septuaginta quinque. Sepultus vero est in mole Hadriani.

e Euf. in Chr. an. 22. Anton. Eutr. lib. 8.

a Aug. lib. 2. de adul. coniug. c. 8. EIVS AEQVISSIMA LEX.

b L. miles. §. index. D. ad l. Iul. de adulte.

III. Eo defuncto, *M. Aurelius Antoninus*, vulgo *Philosophus* nuncupatus, & *L. Aelius Verus Antoninus*, quos idem Pius vivente & iubente Hadriano adoptauerat, succedunt in Imperium. Sed quoniam horum Imperatorum diuersa reperitur apud antiquos nomenclatura, (quod nonnullis etiam auctorib. Ecclesiasticis erroris causam præbuit) de his breuiter habe ex Dione, Capitolino, & aliis, cum vterque siue à maioribus, siue ex adoptionibus, aut mutua coniunctione, *Aelius* atque *Aurelius*, itemque *Verus & Antoninus* sint dicti, proprio tantum nomine discriminari ab inuicem, vt alter MARCVS, alter LVCIVS nominetur. Cum autem *Verus* tãtum nominatus reperitur, Marcum plerumque intelligi solere, constat ex eo quod Eusebius *c* ponit Eleutheri Papæ ingressum anno decimoseptimo Imperii Antonini Veri, cum Lucius nequaquam ad eum numerum annorum peruenerit: pariterque Theophilus *d* Antiochenus ait Verum imperasse annos nouendecim, quod de Lucio dici non potest. Ac denique frequens est apud Vulcatium, *e* & alios, vt Veri nomine iidem Marcum intellexerint.

MARCVS AVREL. ET LVCIVS VER. IMPP.

c Euf. 5. hist. 5.

d Theoph. ad Aut. lib. 3.

e Vulc. in Auri Cas.

Porro cum ex Senatusconsulto nonnisi Marcus declaratus esset Imperator: idem Lucium collegam sibi adsciuit: tuncque primum duo simul regnare visi sunt Imperatores, qui & DIVI FRATRES sunt appellati, eo quod ambo fuissent ab Antonino Pio adoptati. Quod tamen Marcus esset natu grandior, & fama præstantior, ita se gessit erga Lucium tamquam parens eius esset: quem & desponsata ei Lucilla filia, suum generum fecit. Sed retardatæ sunt nuptiæ, quod cum Vologesus *f* Parthorum Rex aduersus Romanos bellum mouisset, & in Armenia exercitum Romanum vna cum Seueriano duce (qui *g* falsis Æsculapii recens apparentis in Ponto responsis, ab impostore Alexandro, de quo plura superius, deceptus inconsulte nimis contra Parthos perrexerat) penitus deleuisset, missus est à Marco aduersus eum Lucius hoc ipso Imperii anno primo: prout ex Capitolino simul & Eusebio colligitur, dum ille *h* dicit Lucium Parthici belli causa quinquennium fuisse ab Vrbe absentem, ille *i* vero anno sexto Imperii Romæ de Parthis triumphum egisse.

IV. DIVI FRATRES.

f Dio & Cap. in Marco.

g Luc. in Pseu

h Capit. in Marco.

i Euf. in Chr.

Cum autem fuisset *k* condictum inter eosdem Impp. vt Lucilla sponsa Ephesum ad Lucium mitteretur, nouus rursum incidens casus in annũ sequentem coegit differre nuptias: *l* arrepta à dæmone Lucilla, haud medicorum, vel aruspicum vndique conquisitorum arte curari valuit, contestante dæmone, se nonnisi ab Episcopo Hierapolitano in Phrygia, *Abercio* dicto, quem habebat infensissimum, fore pellendum. Quare mox idem per *Magistrianos* (dicebantur illi alio nomine *Agentes in rebus*, quibus cum alia, tum etiam euectiones publici cursus commissæ erant: quem Magistratum perperam quidam putarunt institutum esse à Constãtino.) honorifice accersitus est Romam à Marco, & obsessam virginem liberauit, eique pro munere Imperator concessit, vt Hierapolitanæ Ecclesiæ pauperibus (tota enim ciuitas acceperat Euangelium) donarentur quotannis tertium modii frumẽti: quæ pensio, quantumlibet increbrescentibus persecutionibus, numquam cessauit, quousque eam Iulianus Apostata sustulit. Sed hæc pluribus in Actis eiusdem Abercii, quæ apud Metaphrastem *l* descripta habentur: in quæ tamen nonnulla irrepsisse noscuntur, quæ haud nobis omnino probantur. Quod autem ait Capitolinus, ob coniunctionem Lucii cum Lucilla, Imperatores præcepisse, pueros & puellas nouorum hominum frumẽtariæ perceptioni adscribi, dictũ forte id fuerit de hac erogatione

V. k Cap. in Vero LVCILLA ARREPTITIA SANATVR AB ABERCIO EPISC.

l Met. 22. O. 26 HOMINES NOVI.

tione frumenti in gratiam Abercii facta Christianis, qui noui homines à Gentilibus appellarentur: Vel sane de nouis ciuibus, qui in Vrbem nuper adscripti frumentationum iure hactenus caruissent.

IESV CHRISTI AN. 164.

PII AN. 7.

M. AVREL. L. VERI } AN. 2.

I. PERSECVTIO IN CHRIST.

ANno Christi centesimo sexagesimo quarto, Iunio Rustico & Vectio Aquilino Coss. grauis in Christianos PERSECVTIO est excitata, quæ à Seuero *a* QVINTA ponitur, etsi Tertullianus *b* nullam aduersus Christianos à Vero datam esse legem affirmet. Per *Verum* autem (quoniam Imperatores optimos quosque recenset) non Lucium, sed Marcum esse accipiendum constat, cum & Veri appellationem communi huius temporis vsu Marco fuisse tributam, iam antea demonstratum fuerit. Nec probamus quod Pamelius in Tertulliano, loco *Veri* apposuerit *Seuerum*. Nam & antiquitus scripti codices, & typis olim excusi, sed & ipse Eusebius *c* Tertulliani verba reddens, *Verum* habent, non *Seuerum*.

a Seu. hi. lib. 2.
b Ter. Ap. c. 5.
c Eus. 5. hist. 5 in fi.

II. QVOMODO SVB MARCO AVREL. IRRE PSIT.

Cæterum etsi (quod ait Tertullianus) nullum Verus aduersus Christianos publicum promulgauerit edictum, tamen aliquando priuata ad Proconsules ipsum de iis consulentes dedisse rescripta, satis constat ex sincerissimis Actis Martyrum Viennensium ac Lugdunensium, quæ recitat Eusebius. *d* Immo & in Actis *e* SS. Martyrum Victoris & Coronæ, quæ pariter noscuntur esse fidelia, nec non in superius citatis Abercii, itemque S. Glyceriæ, *f* & S. Iustini, *g* promulgatum dicitur ab eodem Marco edictum, vt omnes publice diis sacrificarent. Quapropter licet haud nominatim Christianos expresserit, tamen ea iussione satis amplam occasionem datam esse eos persequendi, nemo non videt, cum & alioqui satis id permissum videretur antiquo iure Romanorum, quo (vt sæpe dictum est) peregrina quæque religio vetita esset.

d Id. 5. hi. 1.
e Ap. Sur. 14. Maii.
f Ap. Sur. 10. Maii.
g Ibid. 3. Id. Iunii.

III.

Quamobrem cum aliis locis, tum in Asia his temporibus Christianos varie fuisse exagitatos à Præsidibus prouinciarum, multum conqueritur Meliton *h* Sardensis Episcopus eo libro quem pro Christianis ad Imperatorem Antoninum scripsit. Sed & temerario populorum impetu, in quibusdam prouinciis acerbam persecutionis procellam per singulas vrbes, sub hoc eodem Imperatore Marco excitatam esse, Eusebius *i* testatur. Et ipse Imperator, etsi alias indulgentissimus videri vellet, (qua de re multum à Gentilibus *k* historicis prædicatur) puta in philosophia Stoicos sectatus, tamen aduersus manifestos & grauium criminum reos inexorabilem permansisse, Capitolinus testatur. Quare & quod ipse auitæ superstitionis tenacissimus existens, nõ posset non odisse illos qui impietatis arguerentur quod deos spernerent ac detiderent, & ab eorum cultu homines auocarent, & quod præterea Christiani nefandorum criminum rei (vt sæpius vidimus) calumniose deferrentur: haud dubium seuera iidem animaduersione digni videri potuerunt.

h Ap. Eus. 4. hist. 25.
i Eus. 5. hi. 1.
k Capit. in Marc. Vulc. in Auid. Cass.

IV. IVSTINVS SCRIBIT APOLOG. AD SENAT. ET IMP.

Quo tempore Iustinus philosophus Christianus, cum iam ante hac fortem illam quam vidimus Apologiam Pio, ipsisque Cæsaribus tradidisset, aliam rursum noua oborta occasione, (quod videlicet cum per *Crescentem* quemdam philosophum Cynicum hominem impurissimum, & alios Gentiles passim Christiana religio calumniis publice impeteretur, & qui eam profiterentur vbique variis prætextibus iniuste duci à Magistratibus iuberentur:) pro iisdem Christianis aduersus eorum calumniatores, necnon aduersus Magistratus qui tam facile fidem eis adhiberent, scripsit defensionem, non ad Senatum Romanum tantum, (vt habet inscriptio) sed & ad ipsos Imperatores Marcum Aurelium & Lucium Verum, prout demonstrat Eusebius, *l* qui eam *Librum secundum* appellat. Cum vero multa ex eo recitet, quæ prorsus eadem habentur in Apologia ista secũda ad Senatũ inscripta, luce clarius apparet vnam eamdemq; esse, quæ ad Senatum data dicitur, & hactenus cõseruata est integra, (licet præpostero ordine ante priorẽ Pio oblatam collocata habeatur) & quam Eusebius ad dictos Imperatores scriptam ait: quamuis plerique hoc non attendentes, eam deperditã esse querantur. Sed nec *m* apud Hieronymum *a* de eadem agentem, Lucio superadditum est nomen Commodi, inde putet aliquis intelligi filium Marci, dictum L. Aurelium Commodum: nam iste nõnisi longe post Iustini martyrium cœpit cum patre regnare, & præterea Lucium Marci fratrem, Commodum quoq; dictum fuisse, quod filius L. Ceionii Commodi esset, Capitolinus *b* docet.

l Eus. lib. 4. c. 15. 17.

Sed quod ad persecutionẽ spectat, præter illos tres, quos Iustinus eadẽ Apologia iussu Vrbicii Præfecti necatos tradit, (quorum & dies natalis *c* ab Ecclesia celebratur) aliquos insuper ex Romano Clero hoc ipso Persecutionis exordio nobilitatos esse martyrio, docent Acta S. Praxedis virginis: quæ eodem tempore cum Christianos domi suæ occultare ac nutrire, & necatos sepelire consueuisset, tot ærumnis afflicta rogauit Dominum, vt ex hac vita subduceretur, atque impetrauit, prout hæc fuse descripsit iisdem Actis *Pastor* presbyter, de quo superius. Qui & ipse post multos labores persecutionis tempore exantlatos, in Domino quieuit, eiusque natalis dies cõmemoratione annua repetendus Ecclesiasticis est Tabulis consignatus, sicut & ipsius *Praxedis*, ac sororis eius *Pudentianæ*, fratrumq; *Nouati & Timothei*, ac denique eorumdem parentum *Pudentis & Priscillæ*, qui omnes vario fine & tempore in cælum recepti sunt.

a Hier. de Scri Eccl. in Iust.
b Capit. in Vero.

V.

c Mart. Rom. 19. Octob. PRAXEDIS OFFICIA ERGA CHRIST. ET OBITVS.

IESV CHRISTI AN. 165.

PII AN. 8.

M. AVRELII, L. VERI } AN. 3.

I. IVSTINI MARTYRIVM.

ANno Christi centesimo sexagesimo quinto, Papirio Æliano & Iunio Pastore Coss. *Iustinus* philosophus Christianus, mercedem Apologiæ nuper pro Christianis compositæ, recepit Romæ martyrium: quod non modo Latinorum, *d* sed & Græcorum *e* antiquis monumentis Ecclesiasticis, licet diuersis diebus, consignatum reperitur. Extant *f* eius ac sociorum Martyrum qui cum eo passi sunt Acta, atque illa ipsa (vt apparet) quæ à Notariis publicis sunt scripta, nullis paraphrasibus circumducta, quæ Epiphanius *g* visus est cognouisse, dum (vt in eisdem etiam Actis legitur) sub Rustico Vrbis Præfecto subiisse martyrium tradit: quãuis apud eum irrepserit error, vt id sub Hadriano Imp. accidisse dicatur. Sicut & quod apud eumdem legitur, fuisse tunc Iustinum annorum triginta, suspicor in numero, nẽdum, cum ex iis quæ ipse Iustinus scribit in Dialogo cum Tryphone, hac eum ætate maiorem fuisse coniici posse videatur. Porro agunt etiam de eius martyrio Eusebius *h* & Hieronymus. *i*

d Mart. Rom. & alia 15. April.
e Menol. Cal. Iunii.
f Ap. Met. Lipom. & Sur 3. Id. Iunii.
g Epi. hær. 46.
h Eus. 4. hi. 15
i Hier. in Iust.

II. DE SCRIPTIS IVS.

Quod autem pertinet ad nobilissimi ingenii lucubrationes, recenset eas in vnum collectas Eusebius. *k* Sed iis addendus Commentarius contra omnes hæreses, quam se scripsisse ipse in oratione ad Antoninum auctor testatur, cuiusque iidem Eusebius *l* & Hieronymus *m* meminerunt. Ac præterea ista feruntur eiusdem alia scripta: sed quænam ex his quæ nec Eusebius nouit, legitima sint, quæue spuria vel ambigua, haud est præsentis negotii fusius disputare. Pro Iustini vero purgatione de Millenarii opinione, consulequæ de his dicta sunt superius *n* in Papia.

k Eus. 4. hi. 17
l Ib. c. 10.
m Hie in Iust.
n An. 118. 11.

III. CALVMNIA NOVATORVM EX IVSTVERB. S.

Est autem in eius epistola ad Zenam & Serenum de Vita Christiana, quod Nouatores in calumniam vertant, dum quod ait se scripsisse ad *Papam*, de nonnullis qui corrupissent institutionem & disciplinam Ecclesiasticam per traditiones hominum, mox illi interpretantur, Iustinum scripsisse ad Romanum Pontificem de corrupta Romanæ Ecclesiæ doctrina. Sed vnde ipsis, vt ea potius ad Romanum Episcopum quam ad aliumquempiam scripta fuerint, cum extra omne sit dubium, *Papæ* nomen olim commune fuisse omnibus Episcopis, immo & penes Græcos interdum contigerit fuisse proprium *o* alicuius viri? Deinde, quamuis ea scripta essent ad Romanum Pontificem, cum non dicat Iustinus

o [Est eius nominis memoria, insignis martyris Lycaonis in Menol & Martyr. 16. Matt. Tributurque hæc eadem nuncupatio Crispo militari Præfecto in Breuiar. S. Nicep. quod edidit Dionys. Petau.]

ECCLESIÆ ROM. IVGIS INTEGRITAS

stinus illam corruptionem factam esse Romæ, qua ipsi auctoritate eam illi Ecclesiæ impingunt, & non potius, quod Romani Episcopi munetis esset non tantum Ecclesiæ Romanæ prospicere, sed omnibus vbique positis, intelligant Iustinum monuisse illum, vt quæ alibi a recto sanctarũ traditionum tramite declinassent, auctoritate sua in pristinum restituenda curaret. Deniq; etsi Iustinus intellexerit de iis quæ Romæ agerentur, cum constet diuersarum sectarum hæreticos tunc in Vrbe fuisse, quid tam mirum erit, Iustinum admonuisse Pontificem vt saluti gregis sui consuleret? Cæterum ea nequaquam de Romanæ Ecclesiæ doctrina vel disciplina corrupta accipi possẽ, abunde probat sincerissimus eiusdem temporis auctor S. Irenæus, dum in suis scriptis (quæ constat post Iustini martyrium edidisse, cum in eis Eleutheri Papæ meminerit) luculentissimum *a* profert de conseruata semper à Romana Ecclesia Apostolicæ fidei & traditionis integritate testimonium, quod nos alia occasione iam superius recitauimus.

a Irem. lib. 3. c. 3. 4.

IV. DE NOMINE PAPÆ.

Sed vt eius Iustini epistolæ occasione, aliquid de nomine PAPÆ *b* dicamus, putarunt nonnulli eam vocem complexam esse ex duabus dictionib. vt idem sit PA. PA. quod Pater Patrum, meritoque Romano Pontifici tribui solitam, quippe PA. pro Patre, positum in Saliari carmine, testatur Festus. Verũtamen in his refellendis multũ immoremur, sciendum est, etsi eiusmodi titulus PATER PATRVM, tribui consueuit Romano Põtifici, vt totius Catholicæ Ecclesiæ Episcopo, nihilominus PAPÆ nomen diuerso modo acceptũ fuisse à maioribus: sicut inter alia antiquarum Inscriptionũ exempla, apparet ex epigraphe epistolæ Synodi Epiri ad Hormisdam Papam scriptæ, *Synodus veteris Epiri Domino nostro per cuncta sanctissimo & beatissimo Patri Patrum, Comministro, ac Principi Episcoporum Hormisda Papæ.* Cum enim Hormisda & *Pater Patrum*, & *Papa*, vna eademq; inscriptione dicatur, plane constare videtur, diuersæ significationis esse voces. Porro germana est eius interpretatio, vt à Græco πάππας, id est Pater, descendat: eoque sensu (vt scribit Walfridus *c* Strabo) transiit in dignitatis nomen, vt clerici venerandi eo nomine appellarentur. Postea tamen cœpit esse peculiare Episcoporum, vt ii *Papæ* dicerentur, vt sunt de his innumera exempla apud Cyprianum, Hieronymum, Augustinum, Ruffinum, Prudentium, Seuerum, Sidonium, Fortunatum, & nouissime apud Eulogium Cordubẽsem, qui floruit anno Domini octingentesimo quinquagesimo. Vsque enim ad illud tempus, id nomen commune fere fuit omnib. Episcopis: licet peculiarius tribui consueuisse Romano Pontifici, quisq; facile obseruare possit tam ex epistolis Ennodii & Cassiodori, quam ex aliis antiquis monumentis arq; insigniter ex Actis Synodi Toletanæ *d* Primæ sub Anastasio Papa Primo & Quintæ *e* Vniuersalis sub Vigilio. Cum autem sequentibus temporib. obtinuisset communis vsus, vt tantummodo Romano Pontifici tribueretur, & schismatici illud sibi in odium eiusdem Romani Præsulis fastu superbo vendicarent, demum Gregorius Papa Septimus, Cõcilio Romæ aduersus Schismaticos habito anno Domini milletimo septuagesimo quinto, Pontificatus sui tertio, Indictione decimatertia, statuit inter alia plura vt PAPÆ nomen vnius dumtaxat Rom. Pontificis esset in toto Christiano Orbe, nec liceret alicui alii, vel seipsum, vel alium ea nũcupatione insignire: prout constat ex Actis eius Synodi, quæ habentur in Regesto Epistolarum illius Pontificis in Bibliotheca Vaticana. Sed & seruasse id ipsum Græcos, vt nomine Papæ Romanum Pontificem intelligant, ex Nicetæ Choniatæ scriptis apparet. At de his satis.

c VValf. de reb. Eccl. c. 7.

d Ap. Bar. Tom. V. an. 405.

e Syn. V. col. 2.

QVANDO PROPRIVM REMANSIT ROMANO PON.

VI.

Hoc eodem anno, cum Celadion Episcopus Alexandrinus sedisset annos quatuordecim, ex hac vita migrans, successorem habuit *Agrippam* siue *Agrippinum*, qui præfuit annis duodecim. Ita quidem Eusebius *f* in Historia, licet in Chronico numerus annorum Agrippini vltra annos quatuor lapsus esse reperiatur, & diuersis Imperatorum annis horum ipsorum Episcoporum (quod & in plerisque aliis accidit) vtrobique apud eumdem auctorem ingressus atque exitus ponantur.

f Eus. 4. dist. 18. & 5. hist. 9

* * *

IESV CHRISTI AN. 166.167.

PII 9. ANICETI AN. 1.

M. AVREL. L. VERI } AN. 45.

I.

ANno Christi centesimum sexagesimum sextum, Iulio Maccino & Cornelio Celso Coss. iciunum rerum Ecclesiast. carum præterimus.

II. PII PP. MARTYRIVM.

Anno vero centesimo sexagesimo septimo, Attio Pudente & Gabino Orfito Coss. vndecima Iulii *Pius a* Papa martyrio coronatus est, cum sedisset annos nouem, menses sex, tribus minus diebus. Longius enim erratur in libro de Romanis Pontificib. dum pro nouem annis positi sunt decem & nouem. Sane quidem Eusebius in Chronico, cum annos tantum quatuor tribuit Hygino qui præcessit Pium, postea vsque ad Anicetum Pii successorem decem numerat, quibus Pium sedisse oportuit: cui hæc dicenti potius assentimur, quam cum alibi *b* tribuit eidem Pio annos quindecim: priori enim sententiæ propius accedit vetustissima Cresconiana Collectio. Sepultus autem dicitur in Vaticano.

a Mart. Rom. & alia.

b Eus. 4. hist. 10

III. DE EPISTOLIS.

Extant *c* duæ eius Epistolæ ad Iustum Episcopum Viennensem in Gallia, paulo ante obitum scriptæ, perbreues illæ quidem, sed plane aureæ, & quæ simplicissimum illum antiquitatis candorem in omnibus præse ferre noscuntur. Leguntur item duæ aliæ eiusdem Pontificis prolixiores, de quibus alii disseruerunt: insuper & completa eiusdem decreta, quæ tum à Gratiano diuersis locis relata sunt, tum in vnum collecta post easdem epistolas habentur. Cum autem post eius necem sedes vacasset dies quatuordecim, suffectus est in locum eius ANICETVS natione Syrus filius Ioannis.

c In bibl. Pat.

ANICETVS PAPA.

IV.

Quo Ecclesiam administrante, *S. Polycarpus* Smyrnæ Episcopus & S. Ioannis Euangelistæ discipulus, Romam venit (quod ex Irenæo refert Eusebius *d*) vt dissidia quæ de tempore celebrandi Paschatis essent oborta, componeret. Addit vero idem auctor, ita de illis inter eos transactum esse, vt cum neuter alterum in suam sententiam perducere potuisset, (defendebat Polycarpus Asianorum opinionem, de Paschate celebrando decima quarta Luna) nihilominus communicauerint inter se mutuo, ac tandem in pace discesserint ab inuicem. Qua de re meminisse oportet (quod alias dictum est) sic statuisse olim Apostolos, celebrandum Pascha die Dominico, vt tamen sicut in multis aliis, Iudaizantes adhuc complures Christianos (eos nimirum qui essent ex circumcisione, quorum ingẽs erat in Asia numerus) æquanimiter tolerarent. Sed de his rursum inferius. Quod vero Hieronymus *e* dicit, Polycarpum venisse Romam ad Anicetum temporibus Antonini Pii, vel secutus est Chronicõn Eusebii, qui sub Imperatore Pio ponit Anicetum, vel potius & ipse (sicut alias vidimus) post Hyginum Papam posuit Anicetum.

d Eus. 4. hist. 13. & lib. 5 c. 24.

POLYCARPI ROMAM ADVENTVS PRO QVÆST. PASCH.

e Hie. de Scrip. Eccl. in Polyc.

Tradit insuper post Irenæum *f* Eusebius, *g* cum eodem tempore Marcion ille scelestissimus hæresiarcha, de quo dictum est superius, Romam venisset, & aliquando occurrisset Polycarpo, ac rogasset, *Nosce nos, amabo*, Polycarpum respondisse, *Noui equidem primogenitum Satanæ.* Sed & eumdem Polycarpum, ex eo quod cum Apostolis versatus esset, magnam apud omnes existimationem consecutum, complures eorum quos Marcion ac Valentinus (nam & hunc, æque ac Cerdonem pariter hæresiarcham, his temporibus Romæ fuisse, iam antea dictum est) seduxerãt, ad veram religionem reduxisse, iidem auctores affirmant. Porro Marcionem Romæ primo fidem Catholicam simulasse, sed & vt illi Ecclesiæ se ex animo adhærere demonstraret, ducenta sestertia ei contulisse, verum postea ad vomitum redeuntem, sub Eleuthero Papa cum suis sestertiis eiectum esse, Tertullianus *h* est auctor. Agetur itaque de illo rursum inferius.

f Irem. lib. 3. c. 3. g Eus. 4. hist. 13.

V. MVLTOS HÆRET. CONVERTIT.

h Ter. de præs. c. 30.

Cæterum præter hos quos diximus hæreticos, Romam quoq; sub Aniceto se contulisse procacem feminam MARCELLINAM, sectatricem nefandissimæ sectæ Gnosticorum,

VI. MARCELLINA HÆR.

ac mu-

ac multos seduxisse, Irenæus, *a* Epiphanius, *b* & alii testantur. Tantum autem abest (quod & sæpe dictum est) vt Romana Ecclesia eiusmodi hæreticorum sordibus fuerit inquinata, vt huius temporis scriptores, ad eos errores redarguendos, Romanæ Ecclesiæ in medium adducant fidei quam ab Apostolis acceperat, integram puritatem ac solidam firmitatem. Et *S. Hegesippus* ex Iudæo Christianus factus, Theologorum eruditissimus, ac scriptor celeberrimus, (quem pariter sub eodem Aniceto Romam venisse, & ibi permansisse vsque ad Eleutherum, Eusebius *c* ac Hieronymus *d* ex eius scriptis collegerunt) indubitanter asserit, *e* vsque ad eumdem Eleutherum sub quo ea scribebat, nullam fuisse Ecclesiam, in qua non ita seruata fuissent omnia vt Lex præscripserat, docuerant Prophetæ, & Dominus ipse prædicauerat.

a Iren. lib. 1. c. 24.
b Epi. hær. 27.
MIRA CONVENSIO ECCLESIARVM.
c Eus. 6. hi. 21.
d Hier. de Scri. Eccl. in Hege.
e Ap. Eus. ibid.

IESV CHRISTI AN. 168.169.

ANICETI AN. 2.3.

M. AVRELII, L. VERI } AN. 6.7.

ANno Christi centesimo sexagesimo octauo, Semilio Pudente & Sufidio Pollione Coss. Parthico bello post quinquennium absoluto, *f* Lucius Imperator qui illud gessit, vna cum Marco triumphauit anno sexto *g* eorumdem Imperii.

I. *f Cap. in Mar.* *g Eus. in Chr.*

Anno vero centesimo sexagesimo nono, Lucio Aurelio Vero tertium, & Vinidio Quadrato Coss. cum magnus metus ex Marcomannico bello imminet, (quod, vt ait Capitolinus, arte suspensum fuerat vsque ad finem Parthici) M. Aurelius Imperator vndique sacerdotes acciuit, (inquit idem auctor) peregrinos ritus impleuit, Romam omni genere lustrauit, & Romano ritu per septem dies lectisternia celebrauit. At si (vt moris erat) iis temporibus quærebantur à diis responsa, eadem fictionibus Gentilium sacrificulorum in necem Christianorum conspirasse, & quasi prætextu placandorum numinum, & victoriæ ab hostibus adipiscendæ, eos esse tollendos respondisse, par est existimare. Sic enim eo prætextu hoc eodem bello Marcomannico, neci traditos esse Mediolani SS. fratres *Geruasium & Protasium*, eorum Acta *h* testantur, quæ S. Ambrosii nomine conscripta habentur: etsi *i* alii ad alia tempora illorum martyrium referunt.

II. PERSECVTIO ACRIVS SÆVIT.
h Ap. Sur. 19. Iunii.
i Vid. Bar. in Not. ad Mart. 19. Iunii.

Cum autem huiusmodi prætextibus, vel aliis obortis occasionibus, qui inter Christianos essent omnium spectatissimi ad necem quærerentur, accidit etiam vt *S. Polycarpus* (de quo nuper dictum) Smyrnensis Episcopus, Apostolorum discipulus, & totius Asiæ princeps & doctor, ipsisque Gentilibus vsque in hanc diem post tot tantasque persecutiones reuerendus, ibidem Smyrnæ inter multos alios Christianos neci traditos, (inter quos mire eluxit cuiusdã constantia adolescentis nomine *Germanici*, qui feram ad se laniandum attraxit, ac prope impulit) quæsitus pariter ad martyrium, illud feliciter consummauerit hoc ipso anno septimo M. Aurelii Imperatoris, vt ponit Eusebius in Chronico. Qui quidem cum clamore vulgi, in amphitheatro aliorum Christianorum necem spectantis, petitus & ductus, audita in ipso stadii ingressu voce de cælo, FORTIS ESTO POLYCARPE, ET EXCELSO ANIMO REM GERE, insignem coram Proconsule & vniuerso populo, edidit nominis Christiani confessionem: qua inter alia cum instaret Proconsul, vt si saluus esse vellet, conuiciis Christum afficeret, egregiam hanc edidit vocem: *Octoginta sex annos illi iam inseruiui, & nullo me hactenus affecit incommodo, quomodo igitur Regem meum, qui me ad hoc tempus seruauit incolumem, contumeliosis verbis possum afficere?* ac denuo igni traditus, cum ab eo minime læderetur, gladio confossus est, tantamque effudit sanguinis copiam, vt ignem prorsus extinxerit: cuius corpus Gentiles simul & Iudæi igni combusserunt, ne (vt dicebant) Christiani illud Crucifixo relicto venerarentur, quod scilicet Christianis solerent Martyrum corpora honori esse: sicut & Polycarpi quæ superfuerunt ossa ac reliquias, eiusdem Ecclesiæ Fideles colligentes, honesto loco repo-

II. POLYCARPI MARTYRIVM.

PIORVM STVDIVM ERGA SS. RELIQ.

suerunt, eiusque diem natalem solemni cultu celebrare cœperunt. Porro harum rerum gestarũ Acta, ab eadem Smyrnensi Ecclesia exacte tunc descripta, & omnibus vbique Fidelibus per epistolam communicata, recitat Eusebius *a* in Historia, eademq; publice in Ecclesia legi olim consueuisse, testatur *b* Gregorius Turonensis. Passus aũt asseritur in dicta epistola die festo magni Sabbati: cuius tamen memoria celebratur à Latinis vigesima sexta Ianuarii, à Græcis vigesima tertia Februarii. Quoto vero ætatis suæ anno decesserit, ignoratur: sed ipsemet (vt vidimus) coram Proconsule testatus est, se iam octoginta sex annos Domino seruiuisse: eumdemq; valde senem martyrium cõsummasse, Irenæus *c* testatur, qui haud immerito se tanti viri fuisse discipulum gloriatur. *d*

a Eus. 4. hi. 24.
b Greg. Tur. de glor. mart. c. 89.
c Iren. li. 3. c. 3.
d Id. ep. ad Flor. ap. Eus. 5. hist. 19.

IV. POLYCARPI SCRIPTA.

De eius autem Scriptis, præter Epistolam quam ab eo ad Philippenses scriptam superius vidimus, quamq; legi olim publice in Ecclesia consueuisse Hieronymus *e* testatur, affirmat Suidas ipsum pariter scripsisse ad Dionysium Areopagitã, & ad alias Ecclesias: quod de Ecclesiis, alii isq; Fratribus, testatur etiam Irenæus. *f* Sed & in antiquis Tabulis Ecclesiasticis memoriæ proditur, quosdam alios eius discipulos ab eo in Gallias esse missos. Mutuam sane quamdam inter Asianos Christianos & Gallos intercessisse amoris & consuetudinis coniunctionem, tum Polycarpi de eis adeo bene merentis declarat studium, tum Lugdunensium & Viennensium ad Asianos literæ indicant. Idque prouenisse putandum, vel ex amicitiæ vsu inter Dionysium, qui dictus est Galliarum Apostolus, & ipsum Polycarpum, vel quod Polycarpus ad Anicetum Romam veniens, discipulos secum ex Asia ductos, prædicandi Euangelii gratia in Gallias amandarit.

e Hier. in Pol.
f Iren. de ep. ad Flor.

GALLI ET ASIANI CHRIST. CHARITATE CONIVNCTI.
g Ext. ap. Eus. 5. hist. 1.

IESV CHRISTI AN. 170.

ANICETI AN. 4.

M. AVREL. L. VERI } AN. 8.

ANno Christi centesimo septuagesimo, Vettio Paulo & Iunio Montano Coss. anno octauo Imperii Marci & Lucii, lues magna (inquit Eusebius *h*) prouincias occupauit, Romam ex magna parte vexauit. Eamdemq; Capitolinus itempore apparatus expeditionis Marcomannicæ, cum M. Aurelius totus esset in cõcilianda sibi deorum gratia, exortam tradit: naram *k* vero in Babylonia, vbi de templo Apollinis ex arcula aurea, quam miles forte inciderat, spiritus pestilens euadens, inde Parthos, Orbemque compleuit, sed à Lucio Imperatore ab Oriente in eas oẽs propulsatam per quas rediit, Romam vsque. Galenus *l* eamdem appellat maximam, atque fuisse longissimam, *m* ac persimilem *n* ei quam Thucydides describit: quando & ipse Galenus Romæ agens, eius vitandæ causa in patriam *o* rediit. Adeo denique sæuiit, vt cum depasta esset innumeram Romanorum multitudinem, ad bellum Marcomannicum oportuerit *p* tetuos & gladiatores, & lattones, aliosq; præter vsum armare. Præterea ingenti Tiberis inundatione, indeque secuta grauissima fame, Vrbem vexatam esse, Capitolinus tradit.

I. PESTIS INGENS DEPASCITVR ROM. IMP.
h Eus. in Chr.
i Cap. in Mar.
k Id. in Luc. Vero.
l Gal. de prænot. expul. li. 3. c. 3.
m Id. de morb. vulg. li. 3. ag. 1. & li. 6. c. 2.
n Id. simp. med. lib. 9.
o Cap. in Vit. Gal.
p Id. in Marc.

Porro tantum abest vt Gentiles his cladibus, in vltionem sanguinis Christiani diuinitus immissis, afflictati ab eius effusione cessarint, vt potius quod sibi persuaderent, eas ob spretum à Christianis deorum cultũ immitti, sæuius in eos insanire studuerint, & quasi auctores malorũ omniũ acerbius persequi. Testatur n. ista Tertullianus. *q* Ac perseuerauit eiusmodi Gentilium querela, quamdiu ipsi fuere: adeo vt non solum sub Imperatoribus Ethnicis frequenter Tertulliano, Cypriano, Arnobio, & aliis complurib. Ecclesiasticis tractatoribus, diluenda fuerit illa calumnia, quod postquam esse Christiana religio cœpisset, multiformis cladibus affectum esset genus humanũ: sed & sub Christianis Imperatoribus, cum adhuc eadem procaciter obiectare Gentiles non desisterent, eorum causa Orosius scribendas susceperit Historias suas, & Augustinus eruditissimum opus de Ciuitate Dei, de quibus dicetur suis locis.

II. CHRIST. MALORVM OMNIVM CAVSA CREDITI.
q Tert. Apol. cap. 40.

Hoc

III. THEOPHILI ANTIOCH. SCRIPTA.

Hoc eodem anno octauo Imperatorum, post Heronem Iuniorem Antiochenum Episcopum, qui sedit annos viginti septem, eligitur *Theophilus* vir perquam eruditus, de cuius sedis annis decem in obitu lucubrationes autem, excellentis illius ingenii ac pietatis indices, relegerunt Eusebius *a* & Hieronymus: *b* extantque *c* hactenus commentarii in quatuor Euangelia, & tres eiusdem libri ad Autolycũ, qui inter Gentiles cumprimis disertus, aduersus religionẽ Christianam ad ipsum Theophilum commentarium conscripserat, quem ille egregie confutans, & veritatem religionis Christianæ demonstrauit, & falsitatem Gentilitiæ superstitionis redarguit.

a Eus. 4. hi. 23.
b Hie. de Scrip Eccl. in Theop. & ep. 151. ad Algas. q. 6. & præf. in Matt. c In Bib. Patr.

IV. HERMOGENIS HÆRESIS.

Cæterum quod iidem Eusebius & Hieronymus tradãt, scriptum ab eodem Theophilo fuisse librum aduersus Hermogenem hæresiarcham, necesse est affirmare, falli eos qui hanc hæresim post hæc tempora dixerunt erupisse. Docuit autem HERMOGENES in Africa: picturæque studiosus, ex Christianis transiit ad philosophos Stoicos, ex quibus cognitus est insenire in Ecclesiam de materia ingenita, ex qua Dominus omnia fecerit opinionẽ, ab aliis vero sectis, turpitudinem morum: aduersus quem Tertullianus eruditum scripsit commentatium, quo & insuper tradit, ipsum doctrinam suam à materia prodiisse: sed & ei adhæsisse sodalẽ Nigidium quemdam alibi *d* testatur. Addit vero Philastrius, eumdem dixisse corpus Domini in Sole esse repositum, diabolum autem & dæmones esse in materiam refundendos. Porro aduersus eum scripserunt, non tãtum quos diximus Theophilus & Tertullianus, sed & Origenes, *e* Eusebius, *f* & alii qui in Hexameron commentarios ediderunt.

d Tert. de præs. c. 30.
e Orig. Peri ar. libr. 2.
f Eus. de præp. Euang. lib. 7. c. 8. 9.

V. QUI EX HERMOGENE PRODIERE.

Ex Hermogenis autem hæresi, *Manichæorum* esse deductam, Gregorius *g* Nyssenus docet, *Sabellianorum* quoque, Philastrius, *h* Hicque addit, Galatas homines SELEVCVM & HERMIAM eamdem de materia Deo congenita opinionem sectatos, alia quoque addidisse, nempe Paradisum visibilem, & animas hominum de igne & spiritu esse, Angelos creatores animarum nostrarum: mundum istum, infernum esse, & resurrectionem in filiorum procreatione hanc esse, quæ fit in humano genere quotidie, haud illam immortalitatis futuram & gloriosam expectantes. Sed & qui ab his descenderant, *Hermiotitæ* dictos, alios quoq; errores, quos recenset, cumulasse tradit. Eos autem omnes *Hermianos* ab Hermia, vel *Seleucianos* à Seleuco nominat Augustinus. *i* Quod vero iidem auctores nonnisi cum agunt de Sabellianis, de Hermogene meminerunt, accepta inde est à quibusdam errori occasio, vt putarint post Sabellium vixisse Hermogenis sectatores, ab Hæresi quam assererent, *Materiarii* nuncupatisunt à Tertulliano: *k* quos æque omnes *Hermogenianos* dictos, Lactantius confutat. *l*

g Greg. Nyss. de hom. c. 24. 25.
h Phil. de hær. ca. 55. 56.
i Aug. de hær. ad Quodvult. cap. 59.
k Tert. cont. Hermog. c. 25.
l Lact. li. 2. c. 9

IESV CHRISTI AN. 171.

ANICETI AN. 5.

M. AVRELII, L. VERI } AN. 9.

I LVCII IMP. ORITVS.

ANno Christi centesimo septuagesimo primo, Sosio Priscо & Cælio Apollinare Coss. cum ambo Imperatores Marcus & Lucius, ad Marcomannicam expeditionẽ iam diu ante præparatam, Roma exeuntes Alpes transcendissent, Lucius sedens cum fratre in vehiculo, apoplexia arreptus periit: cuius corpus Romam aduectum est, atq; ipse inter diuos à Senatu relatus, eodem Marco hæc omnia procurante, cum intermisso bello iunius Lucii curaturus & ipse Romam aduenisset. Hæc plurimus Capitolinus. *m* Porro in Lucii sepulchro ad Hadriani molem posito, inscriptio legitur, qua errori redarguitur tum ipse Capitolinus, tum Aurelius Victor, qui dixerunt eum imperasse annos vndecim, cum nouies tantum reperiatur in ea inscriptione Tribunitia Potestate auctus. Ex numero enim Tribunitiæ Potestatis, quæ singulis annis reperi consueuisset, certam stabiliti chronographiam annorum cuiusque Imperatoris, sæpius auctore Dione *n* notasse meminimus.

m Capit. in Marco.
n Dio lib. 55. Vid. sup. an. 250. II.

II. *o Gal. de prac. ad Posth. c. 9.*

Post hæc autem Marcus susceptum Marcomannicum bellum prosecutus, eo diutius (vt docet Galenus *o*) detentus est. In quo accidit aliquando (quod Lucianus *a* recitat) vt falso oraculo opera Alexandri impostoris (de quo superius) tamquam ab Æsculapio prodito, idem Imp. insigniter deceptus fuerit, & Romanus exercitus ingenti clade affectus, quæ desiderata sunt viginti ferme militum millia. Sed quod ad *Lucianum* pertinet, qui hæc scripsit, licet omnes affirment claruisse temporibus Traiani Imperatoris, tamen ex iisdem scriptis liquido constat ad hæc tempora peruenisse, atque etiam superg. ressum esse. Porro interiisse à canibus, quod rabiem suam contra veritatem Christianam exercuisset, Suidas *b* tradit. Quod vero etiam dicat fuisse Antiochiæ conciõatorem, inde complures existimarunt eum consectatum esse religionem Christianam, sed à fide apostatam in eamdem esse furiose grassatum. Sane quidem ex eius scriptis sæpe citatis cognoscitur, ipsum res Christianas apprime calluisse.

a Luc. in pseu. FALSO ORACVLO DECIPTVS IMP.
b Suid. verb. Lucian.

IESV CHRISTI AN. 172.

ANICETI AN. 6.

M. AVREL. IMP. AN. 10.

I

ANno Christi centesimo septuagesimo secundo, Seuero Cethego & Iulio Claro Coss. M. Aurelii Imp. anno decimo, *c Melito* Sardensis in Asia Episcopus, pro Christianis sæua persecutione exagitatis eidem Imperatori Apologeticum obtulit: quod quam neruosum fuerit, & tanto Episcopo dignum, facile demonstrant pauca illa quæ ex eo accepta Eusebius *d* recitat, dum multiplicium eius lucubrationum seriem exactissime texit. Quas cum pariter Hieronymus *e* enumeret, neuter vero libelli *De Transitu Virginis*, eiusdem Melitonis nomine decorati, vllam mentionem fecerit: plane constat eum alterius potius, eiusdemque recentis esse auctoris, quem omnes antiquos latuisse certum est, nec vel apicem continere Melitonis, ac proinde apocryphum iure censendum.

c Eus. in Chr. MELITONIS APOLOGIA PRO CHRIST.
d Eus. 4. hi. 15
e Hie. de Scrip Eccl. in Mel.

II SCRIPTORES ECCLES HVIVS TEMPORIS.

At non Melitonem solum, sed & *Apollinarem* Hierapolitanæ Ecclesiæ Episcopum fama conspicuum, itemque *Miltiadem* eiusdem temporis egregium Theologum, scripsisse libros pro fidei Christianæ defensione, idem testatur Eusebius, *f* simul & reliqua ab eis edita scripta recensens. Meminit *g* & aliorum huius temporis Scriptorum Ecclesiasticorum, sanctitate & doctrina egregie excultorum, puta *Pinyti* Gnosiæ, & *Philippi* Gortynæ in Creta Episcoporũ, itemque *Modesti & Musani*: quorum pariter omnium meminit S. Hieronymus, *h* sicut & aliorum complurium, de quibus nos alias opportunius, qui suis eruditissimis scriptis tum hæreses inualescentes repressérunt, tum Gentilium superstitionem exagitarunt, eorumdemque in Christianos calumnias retuderunt.

f Eus. 4. hi. 25 26. & 5. hi. 16. g Id. 4. hi. 20. 24. 27.
h Hie. de Scrip Eccl.

IESV CHRISTI AN. 173.

ANICETI AN. 7.

M. AVREL. IMP. AN. 11.

I.

ANno Christi centesimo septuagesimo tertio, Seuero & Herenniano Coss. Marci Imperatoris anno vndecimo, (inquit Eusebius *i*) *Pseudoprophetia* quæ κατὰ ΦΡΥΓΑΣ nominatur, accepit exordium, auctoribus MONTANO, *Priscilla, & Maximilla*, insanis vatibus. Verum Epiphanius *k* tradit eos fuisse circa annum decimumnonum Antonini Pii: Apollinaris *l* autem, qui eodem quo Montanus vixit tẽpore, sub Grato Asiæ Proconsule Montanum ad fidem venisse, ac mox cœpisse se efferre superbia. Porro mentio de Grato Consule apud Cassiodorum habetur anno quarto eiusdem Pii Imperatoris. At possunt hæc ita conciliari, vt tria tempora Montani ac sociorum considerentur: primum cum iidem in Ecclesia vili sunt prophetare, ac miracula edere, & ab omnibus in admiratione sunt habiti, secundum, cum de illis dubitari cœptum est, (quæ duo tempora simul Eusebius *m* coniunxit) tertium, cum palam detecti hæretici atque impostores, ab Ecclesia sunt penitus eiecti.

i Eus. in Chr. DE MONTANO HÆRESIARCHA.
k Epi. hær. 48.
l Ap. Eus. 5. hist. 15.
m Eus. 5. hi. 3

II. ROM. ECCLESIA VM REGIMEN.

Enituit tunc temporis quæ de Sede Petri impolluta seruanda viguit semper vigilans diuina prouidentia, cum videlicet Romanus Pontifex, qui falsis ipsorum assertionibus deceptus, (conati sunt enim quoquo modo Romanæ Ecclesiæ communicationē suffurari, quo sic ab vniuersa Catholica Ecclesia viderentur esse recepti) pacificas eis litteras dedisset, eas continuo reuocauit, simul ac adueniens ex Asia, vbi illi suos errores seminarent, Praxeas tunc Catholicæ religionis homo, de eorumdē hæresibus & imposturis ipsum Romanum Pontificem certiorem reddidit. Testatur id quidem, ea de causa in Praxeam cōmotus Tertullianus, *a* cum iam plane infelix in errores Montani delapsus esset, quas antea fortiter impugnauisset. *b* Necleuis certe Montani ac sociorum fraus, tentatio fuit in Ecclesia, quandoquidem in omnib. speciem pietatis præseferrent, & donis prophetiæ ac miraculorum apparerent ornati: atque adeo (vt docent qui de iis cscripsere) non solum Scripturas oēs cum Catholicis reciperent, ac de Patre, Filio, & Spiritu Sancto paria cum Ecclesia sentirent, sed & disciplinam Ecclesiasticam arctissime seruare, ac ieiunia, continentiam, martyria, aliaque cuncta quæcumque in pretio essent apud Catholicos, excolere diligentissime curarent. In quo videas subdolum diaboli consilium: qui cum nihil per Gnosticorum, & aliorum quos retulimus hæreticorum turpitudines profecisset aduersus Ecclesiam, eamdem iam contrariis armis per sanctitudinis speciem expugnare conatus est.

a Tert. aduers Praxe. c. 1.
b Id. de præscr. c. 52.
c Eus. 5. hist. 3. Phil. de har. c. 50. Epi. har. 48. Theod. har. fab. li. 3. & alii

III. d Hier. ep. 54. ad Marc. EIVS EXORDIVM, PROGRESSVS, ET FINIS.

Quod vero ad ipsum *Montanum* spectat, imprimis S. Hieronymus *d* eum abscissum & semiuirum appellans, eunuchum fuisse declarat. Qui quidem nuper baptizatus, propriæq; excellentiæ gloria elatus, & insatiabili primatus cupiditate incensus, malo arreptus spiritu, furioso impetu ac peregrinis vocibus prophetam cœpit profiteri: nactus ad eam rem duas quas seduxit & à maritis abduxit, nobiles & opulentas mulieres, *Priscam* (quam alii *Priscillam* nominant) & *Maximillam*, quas pariter maligno spiritu afflatas, & arreptitias, prophetare docuit, ac per illas (inquit Hieronymus *e*) multas Ecclesias primum auro corrupit, deinde hæresi polluit. Dicta est autem hæresis *Kata Phrygas*, quod prædicti eius auctores ex Phrygia orti essent, eiusque sectatores maxime illic versarentur. Sed de Montani primordiis, progressibus, ac dogmatibus, deque ipsius pseudoprophetissārum artibus & seductionib. falsisque vaticiniis, item de eorumdem damnatione in frequentib. Synodis ab Episcopis Asiæ & aliis facta, ac demum de eiusdem sectæ quos ipsi iactabant pseudomartyrib. plura recitantur apud Eusebium *f* ex Claudii Apollinaris Hierapolitani Episcopi, ac Miltiadis, Apollonii, & Serapionis, præstantissimorūm horum temporum Theologorum commentariis aduersus eosdem Catahrygas editis: sicut & eosdem condemnatos fuisse in diuersis Conciliis ab Episcopis Græciæ, Tertullianus *g* insinuat. Cæterum ipsum tandem Montanum cum sua Maximilla, dæmonum impulsu qui in illis inhabitabant, laqueo sibi mortem conscriuisse, & eumdē cum Iuda proditore vitæ exitum adeptos esse, sed & *Theodotum*, qui primus illius cōmentitiæ prophetiæ quasi procuratorem susceperat, mente captum fraudulento spiritui se ipsum concredidisse, & ab eo sublimem aliquando in aerem sublatum, ac derepente præcipitem deiectum, misere periisse, apud eumdem Eusebium *h* Apollinaris testatur. Addit autē Epiphanius, *i* Maximillam asseruisse, non amplius post se futuram Prophetissam, sed venturam consummationem sæculi, eiusque vaticinii falsitatem coarguit.

c Id. ad Crescp.
f Eus. 5. hist. 15. &c.
g Tert. de ieiun. adu. Psyc. c. 13.
h Eus. 5. hi. 15.
i Epi. har. 48.

IV. DOGMATA.

Sed quod ad Montani prauadogmata pertinet, qui de illis scripserunt, aiunt primum eius & maximum errorem, à quo fluxerunt cæteri, fuisse quod diceret se esse PARACLETVM illum spiritum veritatis qui promissus esset Apostolis, (quo etiam nomine sæpe eum citat Tertullianus *k*) ac proinde negaret Apostolos accepisse Spiritum Paracletum. Et de Trinitate Montanistas docuisse quod postea Sabellius, nempe Trinitatis vnicam esse personā, testatur S. Hieronymus. *l* Vnde & potuit accidisse, vt qui se Paracletum diceret, idem quoque se esse Deum Patrem Omnipotentē impudentissime affirmaret, φ de illo tradit Epiphanius. *m* Quæ quidem si vera sint, fallum esse oportet quod vidimus eumdem Epiphanium aliosque dixisse, Montanum de Patre, Filio, ac Spiritu Sancto eadem sensisse quæ Ecclesia Catholica.

k Tert. de fug. in persecut.
l Hier. ep. 54.
m Epi. har. 48.

Equidem hæc omnia arbitror iactata potius à Montanistis, quam à Montano: nam nec Tertullianus, qui eum nominat Paracletum, nec aliquis eorum qui Montani sæculo vixerunt, & aduersus eum scripserunt, quicquam huiusmodi de Trinitate sensisse demonstrant. Sicut nec illud de Sabellianismo sensisse Montanum, nec Montanistas quidē omnes, sed ex eis aliquos, affirmat Theodoretus, *a* nempe quos Tertullianus *b* vocat κατὰ Æschinem.

Nec item credimus, licet dixisset se esse Paracletum, significare voluisse ipsum Paracletum humanam accepisse carnem, & illum ipsum se esse Montanum, vel se absq; carne spiritum tantū esse, (nam nullus plane est, qui id aliquando de illo dixerit) sed eo nomine à Tertulliano vel aliis appellatū putamus, quod diceret se illum accepisse Spiritum Paracletum, quem Christus pollicitus fuerat à Patre mittēdum, sequeillum maiori cabundantia quam fecissent Apostoli, aliis impertiri: quippe licet Spiritus Sanctus in eis fuisset, non tamen fuisset Paracletus: hunc vero se omnimoda plenitudine accepisse, immo eumdem ipsum Paracletum in se ac suos descendisse, & plura *d* in ipsis docuisse, quam Christus in Euangelio protulisset, nec tantum plura, sed meliora atque maiora. Ea quippe ratione secundas nuptias, quas non reiicit Apostolus, ipse tāquam maiori scientia præditus vt fornicationem damnauit, atque insuper, quod nec Christus, nec Apostolus admisisset, nuptiarum docuit solutionem, nimirum occasione suarum pseudoprophetissarum, quas à maritis abduxisse Apollonius *e* & alii testati sunt.

a Theod. har. fab. li. 3.
b Tert. d. præs. c. 52.
V. QVID DE SP. S.
c Phil. de har. c. 50.
d Ter. de præs. c. 52.
e Ap. Eus. 5. hist. 17.

Sic etiam Ieiunia quædam noua & penitus inusitata (quod iidem auctores asserunt) in Ecclesiam conatus est introducere: de quibus agens Hieronymus, *f* ait Montanistas tres in anno fecisse Quadragesimas, quasi tres passi essent Saluatores. Non quidem quod diceret Montanus se tertio Quadragesimale ieiunium repetere, quod tres passi re vera essent Saluatores, (cum vna tantum ea ratione in Ecclesia ex traditione Apostolorum post Christi passionem sit solita celebrari) sed alias ab hac diuersas prætexebat ieiuniorū causas, quas refert Tertullianus, *g* nempe ad auertendas imminentes clades & tentationes, itemque ad exercendam sobrietatis & abstinentiæ disciplinam. Quæ licet bona per se essent, ab Ecclesia tamen Catholica penitus reiecta sunt, tum ne Spiritum Montani cōprobasse visa esset, tum quod non Montani, sed Episcoporum esset munus (quod ipse etiam Tertullianus docet) indicere ieiunia, præsertim cum ad ea seruanda vniuersa obliganda esset Ecclesia: hoc enim Montanū voluisse, plane declarat Hieronymus, & Tertullianus non obscure significat, cum sæpius in Catholicos inuehitur quod à Paracleto tradita ieiunia non seruarent. Ex quibus apparet, quam agāt calumniose qui sanctos monachos, aliosque regulares plura in anno Ieiunia seruantes, Montanizare dicunt: nam huiusmodi leges, non vt Montani, vniuersæ præscriptæ sunt Ecclesiæ, sed illis tantum qui arctiori disciplinæ vinculo, sua sponte se voto ad ea seruanda obligarint, quamdiu idoneæ vires superfuerint.

VI. IEIVNIA QVALIA
f Hier. ep. 54.
g Tert. aduers Psych. c. 13.

Asseruit præterea Montanus, *h* Prophetas in extasi esse locutos, adeo vt nec ipsi scirent quid dicerent. Item martyrii tempore nequaquam fugiendum esse, sed loco sistendū, immo nec quauis occasione martyrium redimere licere: quod ex eiusdem Paracleti auctoritate Tertullianus *i* scripto de ea re commentario disputauit, cum tamen ex Apollonio *k* liqueat, eiusdem sectæ virum eorum opinione celebrem, ingēti collata pecunia se à martyrio redemisse. Cæterū & in hoc subdolum consideres diaboli consilium, qui quod cerneret nihil profecisse per Gnosticos, & alios quos vidimus negasse subeundum esse pro Christo martyrium, mox contrariam hic struens aciem, Christianos sua sponte sacis ad martyrium properantes, in præceps agere contendit, quo oēs se neci dederent, & sic Ecclesia Christi omnino deficeret. Præter hæc etiam animam esse corpoream, colorātam, & anthropomorphitam, quamdam ex Montani Prophetissis docuisse, (delusam videlicet falsis visionibus à dæmone) idem Tertullianus, *l* qui omnes illorum errores sectatus est, declarat.

VII. QVID DE FVGA IN PERSECVT.
h Hier. in ep. ad Eph. li. 2. c. 3.
i Tert. de fug. in persec.
k Ap. Eus. 5. hist. 17.

ALIÆ IMPIETATES.
l Tert. de anima, c. 9.

Rur-

VIII. Rursum de Montanistis ac Caphrygibus Hieronymus *a* tradit, eos docuisse Deum primum in veteri Testamento voluisse per Moysen & Prophetas saluare mundũ; sed quia non potuisset explere, corpus sumpsisse de Virgine, & in Christo sub specie Filij prædicantẽ, mortem obiisse pro nobis: quod vero per duos gradus mundum saluare nequiuisset, ad extremum per Spritum sanctum in Montanum, Priscam, & Maximillam descendisse. Addit insuper idem auctor, eosdem hæreticos collocasse Episcopos tertio loco, qui apud Catholicos Apostolorum locum tenẽt. Habuisse n. primos de Pepuza Phrygiæ oppido *Patriarchas*, secundos quos appellabant *Cenones*, tertios demum *Episcopos*: quasi exinde ambitiosior religio fieret, si quod apud nos primum est, apud illos nouissimum esset. Sed & vsq; adeo rigidos fuisse, vt pœnitentiam ablegantes, ad omne pene delictum Ecclesiæ obserarent fores; non quod ipsi peiora non peccarent, sed quod erubescerent confiteri peccata quasi iusti.

a Epiphan. haer. 48.
b Hieron. praef. lib. 3. ad Gal.
c L. 63. C. Th. de haeret.

MONTANISTARVM RIGOR.

IX. Habet insuper Philastrius *b*, eosdem Cataphrygas consueuisse mortuos baptizare (quod & de aliis hæreticis iam dictum est superius.) Ferebatur q; de eis horrendum illud, quod in suis mysterijs infantis anniculi sanguinem, quem de toto eius corpore minutis punctionum vulneribus extorquerent, miscentes farinæ, Eucharistiam inde sibi conficerent: isq; puer si mortuus fuisset, apud illos celebraretur pro martyre; si vero vixisset, pro magno Sacerdote. Referunt n ista, vt de re vulgata, Hieronymus *c*, Epiphanius *d*, Philastrius *e*, Augustinus *f*, & alij; sed nullus eorum pro certo affirmat, imo Theodoretus *g* asserit solitos id Cataphrygas negare, & calumniam appellare. Certe à Montano factum non credimus, cum nullus antiquorum qui lõge his minora exaggerarent, eiusmodi scelus in eum intulerit. Sed tale quid his temporibus à Gnosticis perpetrari, dictum est superius. Num vero qui à Montano prouenerunt hæretici, (puta qui sunt *Quintilliani* dicti, quibus id tribuere mauult Epiphanius) eadem factitarint, aliorum sit iudicium.

b Philastr. de haer. cap. 50.
NEFANDA MYSTERIA.
c Hier. ep. 54.
d Epiph. haer. 48.
e Philad. c. 50.
f Aug. de haer. ad Quod-vult d. c. 26.
g Theod. haer. fab. lib. 3.

X. Sane ipso sectæ Mõtani exordio, asseclas eius inter se diuidi cœpisse, ac quemq; ex suo nomine sectam confecisse, Tertullianus *h* cum sanioris mẽtis esset testatus est, & alios ✠ *Phrygas*, alios ✠ *Proclum*, & alios ✠ *Æschinem* dictos esse affirmat: & qui ✠ Æschinem essent, priuatã habuisse blasphemiã, q̃ dicerent CHRISTVM ipsum esse Filiũ & Patrẽ. De Proclo vero opportunius inferius. Recenset etiam inter Montani descendentes Epiphanius *i Trascodrugitas*, seu dicas *Perticonasatos*, quod dum orarent digitum indicem naso imponerent; tristitiæ nimirum & vltroneæ iustitiæ gratia: *Trascus* n. apud ipsos pertica appellabatur, *Drusus* vero nasus siue rostrum. Qua eadem ratione apud Philastrium *k* & Augustinum *l*, *Pattalorincitæ*, siue *Passelorincitæ* hæretici vocantur; qui videlicet in tantũ silentio studerent, vt narib. & labiis suis digitũ opponerent, ne vel ipsam taciturnitatem voce præriperent quando tacendum sibi esse arbitrarẽtur: πάτλαλ⊙ n. palum significat, & ῥίγχ⊙ nasum. Quod n. nasus esset iudicij signum, & digitus hieroglyphicum dimensionis; (vt est apud Orum Apollinem) digito nasum tangere, idem significare videbatur quod recto iudicio cuncta metiri, ac diiudicare: cum & alioqui iactarent se imitari Propheram dicentem *m*, *Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circumstantia labiis meis.*

e Epiph. haer. 48.
k Philastr. cap. 77.
l Aug. c. 63.
m Psal. 140.

XI. Numerat insuper Epiphanius inter Montani descẽdentes, *Quintillianos* à Quintilla dictos. *Priscillianos* à Priscilla Pseudophetissa Mõtani, & *Pepuzianos* à Pepuza vico Phrygiæ, quem & Hierusalem *n* nuncupabant, & omnes vndique eo conuenire cupiebant: apud quos (vt ait) Episcopi ac presbyteri eorum fe ninæ. Addit & *Arthotyritas*, sic dictos eo quod in mysteriis suis apponerẽt panem & caseum. Quod vero & *Tessarodecatitas*, quos dicimus *Quartadecimanos*, ab iisdem prognatos esse affirmat; equidem illorum puto esse aliam rationem, de quibus alias dicturi sumus. Habet præterea Philastrius *o Ascodrogitas*, qui Montani Paracleto se plenos esse iactãtes, insanis mentibus instar bacchantium furentes agebantur. Sed de horum omnium deliriis plura apud eosdem auctores, & alios qui de hæresibus tractarunt. Eosdem vero occupasse vsque ad tempora Epiphanij Phrygiam, Cappadociam, & Galatiam, ac viguisse plurimũ in Cilicia, & Constantinopoli, ipse testatur *a*: pariterque Hieronymus *b*, hæc ipsa, & alia his cognata mõstra suo tempore apud Ancyram Galatiæ ciuitatem extitisse tradit: quorum etiam fit mentio in Christianorum Imperatorum rescriptis *c*.

n Apollon. ap. Euseb. 5. hist. 17.
o Philastr. cap. 76.

IESV CHRISTI ANN. 174.

ANICETI ANN. 8.

M. AVREL. IMP. ANN. 12.

ANNO CHRISTI centesimo septuagesimo quarto, Maximo & Orfito Coss. Marci Aurelij Imper. anno duodecimo, (inquit Eusebius *d*) TATIANVS hæreticus agnoscitur, à quo ENCRATITÆ. Ex his vero, & aliis de tẽpore martyrij Iustini (cuius hic discipulus extitit) superius enarratis, corrigendus est textus Epiphanij *e*, vbi Tatianus dicitur post obitum Iustini sub Antonino Pio ab Vrbe recessisse; & Philastrij *f*, quo post Decij tempora vixisse traditur. Cæterum hic natione Syrus, ex Philosopho Platonico Christianus factus, florẽtissimus olim in Ecclesia fuit, docuitque *g* summa cum æstimatione Romæ; & inter infinita prope quæ scripsit volumina, (vt Eusebius *h* & Hieronymus *i* tradunt) insignem edidit commentarium pro Christianis aduersus Græcos, hoc est Gentiles; qui etiam laudatur ab Origene *k*, extatque *l* hactenus. Porro quamdiu Iustinus vixit, quem non vt magistrum tantum, sed vt parentem reuerebatur; itemq; quamdiu Romæ fuit, veritus fortasse illius Ecclesiæ sincerissimam puritatem, constans in fide permansit: at vero cũ in Orientem regressus est, idem doctrinæ supercilio elatus, à fide defecit, & in errores Valentini delapsus, eosdẽ Antiochiæ & in Cilicia ac Pisidia docuit; prout Epiphanius tradit, & lõge ante ipsum Irenæus *m* ac Tertullianus *n*, qui eodem cum Tatiano tempore vixerunt.

I. d Euseb. in Chron.
DE TATIANO HÆRESIARCHA. De quo etiam Baron. ann. 165.
e Epiph. haer. 46.
f Philastr. cap. 49.
g Euseb. 5. hist. 13.
h Id. 4. hist. 35.
i Hieron. de Script. Eccles. in Tatia.
k Orig. libr. 1. cont. Cels.
l In Bibl. Patr.
m Iren. li 1. c. 3. & ap. Euf. 4. hist. 27.
n Tertul. de praescr. c. 52.

De ipsius autem impiis dogmatibus, aiunt asseruisse Adam minime cõsecutum esse salutem: & Marcionis ac Saturnini continentiam amplexatum, detestatum esse nuptias, easque nihil differre à scortatione dixisse: Ideo que auctor ponitur *Encratitarum*, id est, qui se continentes vocabant; de quibus agetur paulo post. Addit vero Epiphanius, eundem in mysteriis aqua tantum vsum esse: cuiusmodi hæreticos Augustinus *o Aquarios* nominat, Theodoretus *p Hydroparastatas*. Imo penitus vsum vini suis prohibuisse, auctor est Clemens *q* Alexandrinus. Docuisse etiam ab animantibus abstinentiam, ex Irenæo recitat Eusebius *r*: eiusque sectatios omnem carnem execratos esse, Augustinus *s*, alijque tradunt. Addit insuper Clemens *t*, à Tatiano esse dictum, alterius Dei esse Legem, alterius Euangelium: quod & à Marcione mutuatum apparet, vt auctorem Legis Deum diceret aduersarium esse Euangelij conditoris. Eundemque nonnullas Pauli Apostoli voces, vtpote qui dictionis & loquendi compositionem in illis corrigere moliretur, audaciter commutasse, Eusebius *u* scribit.

II. o Aug. de haeres. c. 64.
p Theod. lib. 1. haer. fab.
q Clemen. 2. Paedag. 2.
r Euf. 4. hist. 27.
s Aug. c. 25.
t Clemen. Strom. lib. 3.
u Euf. 4. hist. 27. in fin.

Ab eodem elaboratum constat opus, quod Διὰ τεσσάρων, siue *Ex-quatuor* appellauit; quo videlicet vnum ex quatuor Euangelium contexuit. Sed demonstrat Theodoretus *x*, eum mala fide sic illud compegisse, vt omnia omiserit, quæcunq; de Christi genealogia, ac carne humana ab eo suscepta, essent ab Euangelistis tradita; quippe qui eam cum Marcione negaret. Quod quidem oportuit latuisse Victorem Capuanum, dum quodnam esset eiusmodi Tatiani opus, & quod *Ammonij* Alexandrini eodem argumento conscriptum, dubitasse se dicit *y*: & quod deterius est, post longam de ea re habitam discussionem, quod Ammonij erat opus, *Harmoniam* nuncupatum, Tatiano tribuit, & *Diatesseron* Tatiani Ammonio. Existimo n. hæresiarchæ opus

III. TATIANI DIATESSARON:
x Theod. haer. fab. lib. 1.
y Vict. Capu. praef. in Harm. Ammon. quae in Bibl. Patr.

absq; auctoris titulo ob sectæ infamiam fuisse descriptum, cum alioqui Theodoretus asserat eodem vsos etiam Catholicos, compositionis fraudem non cognoscentes, sed simplicius eo tanquã libro compendioso vtentes. Auctor est insuper Clemens *a* Alexandrinus, ab eodem Tatiano scriptum esse librum *De perfectione secundum Saluatorem*, sed refertum blasphemiis, quod totus fuerit auctor in cõdemnatione nuptiarum, & earundem primi institutoris, nempe Dei.

a *Clem. Strõ. lib. 3.*

IV. DE ENCRATITIS.

Porro Tatianos cum Encratitis cõiungit Epiphanius *b*, adeo vt appareat vnius monstri ex diuersis actibus duo fuisse nomina, vt etiam Augustinus *c* docet: & Encratitas sectos esse Tatianum ducem, eiusq; doctrinam sectatos, Irenæus *d* quoque, Theodoretus *e*, & alij affirmant: imo & in deteriora prolapsos Epiphanius demonstrat, dum ait eos asseruisse Principatus quosdam esse, & qui diaboli est, aduersus Dei opera oppositum esse, & Deo non subiectũ, sed facientem velut ex propria potestate, & non velut qui aberret. Additq; eos ad suorum dogmatum adstipulationem, aucupatos esse scripturas quasdam Apocryphas, nimirum Acta quæ dicerentur Andreæ, Ioannis alia, alia vero Thomæ, & aliorũ: insuper admittere consueuisse feminas ad sacra mysteria, inter quas & viuerent; adeo vt qui nomine *Continentes* dicerentur, re ipsa turpes essent: eorumque non exiguum numerum sua adhuc ætate fuisse in Phrygia, Galatia, Pamphylia, Cilicia, atq; Syria.

b *Epiph. hær. 47.*
c *August. de hær. c. 25.*
d *Iren. lib. 1. c. 30.*
e *Theod. hær. fab. lib. 1.*

V. SEVERIANI HÆRETICI.

Sed & auxisse Tatiani dogmata SEVERVM quendam, à quo dicti *Seueriani*, Eusebius *f* tradit; quos ait de Paulo Apostolo male locutos, eiusq; Epistolis fidem abrogasse, & Acta pariter Apostolorum reiecisse. Addit Augustinus *g* eos vinum non bibisse, quod fabulosa vanitate de Satana & terra geminasse asseterent vitem: & insuper carnis resurrectionem, cum veteri Testamento respuisse: ipsumq; Seuerum Philumenæ cuiusdam puellæ, quam dicebat inspiratam diuinitus, vsum esse diuinationibus & præstigiis. At vero Philumenen (vt dictum est superius) alij tribuunt Apelli hæresiarchæ: nisi forte & hæc diuersa sit ab illa. Meminerunt autem Seueri, Hieronymus quoque ac Theodoretus. Addit præterea Clemens *h* Alexandrinus, IVLIVM CASSIANVM Valentini hæresiarchæ discipulum, eosdem Tatiani errores sectatum esse, & ad illos roborandos scripsisse librum de Continentia vel castitate: fuisse vero principem hæresis *Docitarum*, siue dixeris *Opinatorum*, qui Christũ asserent corpus sumpsisse phantasticũ; nec vere (prout addit Theodoretus *i*) sed sola visione & apparitione fuisse mysterium Incarnationis. Quos etiam ad suam ipsorum hæresim confirmandam, vsos esse Pseudoeuangelio secundum Ægyptios vel secundum Petrum dicto, idem Clemens, & ex Serapionis scriptis Eusebius *k* tradit. Cæterum scripsisse aduersus Tatianum & Encratitas Musanũ, tradit Theodoretus *l*, cui & adnumerat Apollinarem, Hierapolitanum, Clementem Alexandrinum, & Origenem. Rhodonem quoq; Tatiano aduersatum esse, licet ipsius fuisset olim discipulus, Eusebius *m* significat.

f *Eus. 4. hist. 27.*
g *August. de hæres. c. 24.*
h *Clem. Strõ. lib. 3.*
IVLIVS CASSIANVS ENCRATITA.
i *Theod. diuin. decret. lib. 5.*
k *Eus. 6. hist. 10.*
l *Theod. hær. fab. lib. 3.*
m *Eus. 5. hist. 13.*

IESV CHRISTI ANN. 175.

SOTERIS ANN. I.

M. AVREL. IMP. ANN. 13.

I. MARTYRIÜ.

ANNO CHRISTI centesimo septuagesimo quinto, Aurelio Seuero secundum & Claudio Pompeiano Coss. die decimaseptima Aprilis *n*, *Anicetus* Papa martyrio clarus migrauit ad Dominum, cum sedisset annis octo, minus mensibus tribus ac diebus septem: licet alij decem, vndecim alij eidem tribuerint annos; & quã in multis sequimur, Cresconiana series octo annos & menses tres. Cæterũ si ratio habeatur dierũ, quibus Pius eius antecessor, ipseq; Aniceius decessisse reperiuntur, qui Tabulis Ecclesiasticis antiquitus ascripti habentur; præteriptũ tempus sedis Aniceti ratum erit: cum præsertim Indices Vaticani, qui descripti habentur in codice qui dicitur *Liber Consuum*, ingressum Soteris successoris Aniceti hoc anno Domini ponant. Cur aũt minus sequamur Chronologiam Eusebij, & Consules in Libro de Romanis Pontificibus appositos, sæpe dictum est superius. Sepultus autem traditur Anicetus in Cœmeterio Callisti via Appia; hoc est, in eo arenario, quod postea Calistus Papa Cœmeterium fecit. Et postquam sedes vacasset dies septendecim, suffectus est SOTER, natus Fundis in Campania ex parte Concordio.

n *Martyrol. Rom. ea die.*
ANICETI PP. MARTYRIÜ.

Passi sunt eadem persecutione vrgente sub Marco, Romæ alij complures martyres, & inter alios illustris illa *S. Felicitas*, quæ cum septem filios hortationibus suis roboratos, præmisisset diuerso martyrij genere coronatos ad gloriã, ipsa demum eandem adepta palmam, secuta est ad triumphum: quorum omnium extant *a* Acta ex antiquis monumentis edita; meminitq; Gregorius *b* Papa in homilia, quã in eiusdem S. Felicitatis Ecclesia Romæ posita habuit ad populum in eius die natali, qui positus habetur in Tabulis Ecclesiasticis die vigesima tertia Nouembris, filiorum vero decima Iulij. Sub eodem quoque Marco Imp. nobilissimum certamen subiit Heraclea *Glyceria*, cuius celebre fuit toto Oriente nomen, ob liquorem *c* medicum, ad infirmitates curandas ex membris eius iugiter effluentem: cuius etiam extant *d* Res gestæ antiquitus conscriptæ. In Ponto quoq; mirabile illud accidit in confessione *Hermæ* martyris, vt dirissimè torquentẽ se carnificẽ conuerterit ad Christum, & post se martyrij reliquerit hæredem. Porro tum horum, tum aliorum plurimorum, qui in diuersis Orbis regionibus hac eadem persecutione sunt palmam martyrij consecuti, certa dies natalis in Romano Martyrologio adscripta habetur, præter immensam aliorum multitudinem, quorum memoria excidit.

SOTERIS CREATIO.

II. S. FELICITATIS MARTYRIVM.

a *Ap. Sur. 10. Iul.*
b *Greg. hom. 31. in Euang.*
c *Nicep. libr. 18 c. 28 31.*
d *Ap. Sur. tom. 3.*

III. ROM. ECCLESIÆ MVNIFICENTIA IN PAVPERES.

Cum inter hæc Soter Papa, longe positas Ecclesias ea persecutione vexatas, non literis modo consolatus est, sed & pecunias subleuauit, ac Christianis ad metalla damnatis pari liberalitate subuenit. Narrat enim isthæc Dionysius celebris tunc nominis Corinthiorum Episcopus, in Epistola quam ad Ecclesiam Romanam eodem Sotere sedente scripsit; qua & asserit eam eiusdem Ecclesiæ piam consuetudinem iam à primis ipsius iactis fundamentis obseruatam esse: sicut & qui Dionysij ea de re verba recitat Eusebius *e*, testatur eadem ipsa liberalitatis officia vsq; ad suam ætatem in ea Ecclesia perseuerasse. Adeo vt ab eo iam tẽpore tantam haberet opum abundantiam, vt non solum sufficerent ad Fideles pauperes qui Romæ essent vbertim alendos, sed etiam ad subleuandas siue prope siue longe positas Ecclesias egentes, & fouẽdos Christianos ad metalla damnatos, quorum ingens soleret esse numerus: cum & præter hæc haud putandum sit, Gentiles tempore persecutionis se temperasse à bonorum rapina, qui adeo immaniter sæuiebant in corpora.

e *Eus. 4. hist. 22.*

IV. DE DIONYSIO CORINTHIO.

Sed quod ad *Dionysium Corinthium* spectat, cuius non solum ad Romanos scriptam Epistolam, sed alias pleraſque ad diuersas Ecclesias idem Eusebius recenset, earumque argumenta recitat; tanta fuit illius viri, tum ob insignem eruditionem, tum ob egregiam vitæ sanctimoniam, apud omnes existimatio; vt cum eædẽ ipsius Epistolæ maximi esse ponderis videtentur, hæretici adhuc ipso auctore viuente eas conati fuerint depraua re, quo tantum vitum facerent suarum impiarum hæresum assertorem. Habet eiusdem ipsius ea de re querelam Eusebius *f*: qui post hæc alios recensens egregios eiusdem temporis Scriptores Ecclesiasticos, quorum superius variis occasionibus facta est mentio; demum de *Bardesane g* Syro narrationem instituit, quem sub Sotere Romano Pontifice vixisse, significat; eundemque in Chronico ponit anno superiori (nempe duodecimo Antonini) alterius hæreseos principem notum factum esse.

f *Id. d. cap. 22.*
g *Id. 4. hist. 30.*

Cæterum Epiphanius *h* de BARDESANE agens, eius sententiæ fuisse videtur, vt ille primo recta dogmata fuerit consectatus, ac complures egregios libros conscripserit, demum autem impegerit in hæresim Valentini. Eundemq; secutus Augustinus *i*, ait Bardesanẽ prius in doctrina Christi insignem extitisse, sed postea, quamuis non per omnia, in Valen-

h *Epiph. hær. 56.*
DE BARDESANE SYRO.
i *Aug. de hæres. cap. 33.*

in Valentini hæresim lapsum esse. At Eusebius *a* eum primo in schola Valentini educatum tradit; eius tamen hæreses postmodum coarguisse, adeo vt videretur ad meliorē sententiam se transtulisse, sed demum in veterum errorum sordes recidisse. Porro Bardesanem virum fuisse omni doctrinæ genere cumulatissimum, omnes affirmant: & in Mesopotamia multa Syriacè scripsisse contra Marcionitas, aliarumq; hæresum sectatores, idem Eusebius testatur. De quō & illud memorabile Epiphanius refert, quod cum eius fama celebris Romæ innotuisset, & Apollonius Chalcedonius inter Stoicos illius sæculi Philosophos facile princeps (adeo vt ipse M. Aurelius factus etiam Imperator, eum discendi causa domi conuenire soleret, vt Capitolinus testatur) aliquando conatus esset illum ad Gentilismum perducere, nō solum constanter renuerit Bardesanes, sed & pro Christiana religione egregiā defensionē instituerit: quod etiam eius opus laudat Hieronymus *b*. Dotuisse etiam ipsum cum sui cōpos esset Edessæ, eoq; familiarissimè vsum Augarum Edessenorum Principem virum sanctissimum, imo & eius auditorem fuisse, idem Epiphanius scribit. Mētio aūt est eiusdem Abgari apud Capitolinum *c*. Omnesq; eius prouinciæ Reges nominatos fuisse *Augaros*, siue *Abgaros*, vt olim Ægyptiorum *Ptolomæos*, narrationes historicorum *d* demonstrant.

OLIM CONFESSORI.

a Euſ. d. cap. vlt.

b Hieron. de Script. Eccles. in Bardes.

c Capitol. in Anton. Pio.

d Dio, Herodian. & alij.

VI. POSTEA HÆRESIARCHA.

Sed Bardesanem, præter quod Valentini dogmata amplexus esset, negasse insuper resurrectionem mortuorum, Epiphanius tradit: ferunturq; multa alia de ipsius erroribus; sed ex iis multos adscribendos esse ipsius sectatis qui postea fuerunt; & ab eo *Bardesanistæ* sint dicti, potius quā ei, putarim. Certè quōd apud Augustinum eidem imputatur, Fato adscripsisse conuersationes hominum, falsum esse omnino constat. Nihil n. validius à Bardesane impugnatum esse atq; Fatum, cum omnes affirmant, tum ipsius de Fato dialogus ad M. Antoninum Imp. scriptus, in iis quæ ex eo ab Eusebio erecitantur, apertè declarat: quod eius opus omnium ore laudatum, Hieronymus etiā egregiè prædicat. Deniq; illa verba, additamentum potius ad Augustinum, quam ipsius Augustini esse, conuincitur, quod ea in plenisq; antiquis exemplaribus desint. Porro Bardesani fuisse filium *Harmonium* nomine, Athenis Græcis literis excultum, multaq; scripsisse, tradit Theodoretus *f*, additque, vtiusq; errores S. Ephræm Ecclesiæ Edessenæ diaconum egregiè confutasse.

e Euſ. 6. de præpar. 8.

HARMONIVS FILIVS BARDEI.

f Theod. hær. fab. lib. 1.

VII. VALENTINI DISCIPVLI.

At quoniam de primario discipulo Valentini, Bardesane, opportuna semel est suscepta narratio; argumēti ratio postulat vt reliquos eiusdem discipulos hic breuiter recenseamus. Ponitur primo loco PTOLEMÆVS, quē Irenæus *g* nominat *Floscidum Valentini*. Hunc Tertullianus *h* ait nomina & numeros Æonum distinxisse in personales substātias, sed extra Deum determinatas; quas Valentinus in ipsa summa diuinitatis, vt sensus & affectus motus incluserat. Ubi tamen huic adiungens SECVNDVM, ait ambos cum Valentino per omnia consensisse, nisi quod triginta Valentini Æonibus isti alios cōplures addidissent. Sed & secundum Epiphanium *k* Prolemæus duas Deo tribuebat vxores, Intelligentiam & Voluntatem, ex quibus alios generaret deos. Pariterq; Irenæus *l* de Secundo disserens, plura ostendit, in quibus ipse à Valentino discreparet in Æonibus. Addit vero Epiphanius *m*, eundem Secundum tandem se coniunxisse Epiphanii Carpocratis filio, etiamsi (vt ait) aliqua parte intet se differrēt. Post hos prodiisse HERACLEONEM, testatur Tertul. *n*, quem ait cum Valentino paria sensisse, sed nouitate quadam pronunciationis voluisse videri alia sentire: introduxit enim (inquit) imprimis illud fuisse, quod pronunciat: & deinde ex illa monade, duo, ac deinde reliquos Æonas. Meminit eiusdem tanquam socij Ptolemæi Irenæus *o*; sed pluribus Epiphanius *p* eius ac sectatorū fabulas & cōmenta recensens, ait inter alia eos consueuisse, inuocatis super morientes quorundam principatuum nominibus, vngere defunctos oleo & aqua, interdum balsamo, vt (quod somniabant) incomprehensibiles fierent & inuisibiles supernis principatibus, ac sic ab eorum potestate redimerentur.

g Iren. lib. 1. in præf.

h Tert. aduerſ. Valent. c. 4.

i Id. de præſcr. cap. 49.

k Epiph. hær. 33.

l Iren. lib. 1. cap. 5.

m Epiph. hær. 32.

n Tertul. de præſc. c. 49.

o Iren. lib. 1. cap. 4.

p Epiph. hær. 36.

VIII. MARCVS EX ECRANDVS IMPOSTOR.

Sed nemo ex omnibus Valentini discipulis nequior MARCO, nec qui maiorē cladem intulerit Ecclesiæ: quippe qui addens hæresi magiam, inter alia profana quæ in sacris mysteriis operari soleret, calicē Eucharisticum purpureum & rubicundum apparere faciebat, vt putaretur ea gratia ab iis quæ sunt super omnia, suum sanguinem stillare in illius calicem per inuocationem eius: aliaque eiusmodi permulta faciebat, quæ miracula esse viderentur; quibus homines ita sui admirationem excitans, eosdem (quotquot dignos putabat fieri participes gratiæ suæ) cæteris præstigiis & inuocationibus, quasi prophetarent, multa deliria proferre cogebat; cum ipse dæmonem quendam parhedrum haberet, per quem prophetare videretur: hisq; artibus circumiens Christianum orbem, seduxit quamplurimos; maximè circa mulieres quæ pulchriores ac ditiores essent vacant, quas eiusmodi curiositatibus seductas & bonis & honore spoliauit. Cuius etiam discipuli eadem turpia perpetrantes, se tamen *Perfectos* vocabant, quasi nemo posset exæquari agnitioni eorum, nec ipsi etiā Apostoli: solos n. se magnitudinem agnitionis inenarrabilis virtutis ebibisse, sicq; super omnem esse virtutem, ac ideo libere omnia agere posse quæcunq; vellent. Hæc & alia pluribus Irænæus *a* aduersus Marcum: ex quibus videas, grauiorem Dei Ecclesiam passam esse iacturam ab eiusmodi impostoribus, quam à persecutoribus ipsis; cum præsertim ad sectā aliæ essent illecebræ, quod Valentiniani omnes (vt scribit Tertullianus *b*) non esse confitendum Christum in persecutione, nec subeundum martyrium prædicarēt. Cæterum huius Marci magi meminerunt etiam Eusebius *c*, Hieronymus *d*, Epiphanius *e*, & alij qui de Hæresibus scripserunt.

EIVS DISCIPVLORVM ARROGANTIA.

a Iren. lib. 1. c. 8. & 9.

b Tertul. in Scorp. ca vlt.

c Euſ. 4. hiſt. 10.

d Hier. in epiſtol. Lucin. Bat.

e Epiph. hær. 34.

Cui æquē Irenæus *f* & Tertullianus *g* COLARBASIVM quendam coniungunt; (qui apud Philastrium BASSVS dictus reperitur;) licet Augustinus *h*, Theodoretus *i*, & Damascenus eos separēt: sed Epiphanius *k* nodum dissoluere videtur, dum ait Colarbasium primo de hæresi Valentini sensisse cū Marco, sed postea ab eo diuisum deteriora, quæ refert, coagmentasse deliria. Ambos autem tradit Tertullianus, nouam hæresim ex Græcorum alphabeto composuisse, quod negarent veritatem sine illis literis posse inueniri, sed totam plenitudinem & perfectionem veritatis in iis esse dispositam, ob idq; Christum A & Ω esse pronunciatum in diuina Scriptura. Porro Marci sectatores, Theodoretus *Marcosios*, Augustinus & alij *Marcitas* vocant.

IX.

f Iren. lib. 1. cap. 10.

g Tertul. de præſcr. c. 10.

h Aug. de hær. c. 14. 15.

i Theod. hær. fab. lib. 1.

k Epiph. hær. 35.

His idem Theodoretus adiungit *Ascodrytas*, & *Archontico*, qui penitus abiicerent diuina Sacramenta; dicentes nō oportere esse diuina mysteria, quæ sunt intuisibilium signa, nec incorporalia per visibilia atq; corporalia communicāda. Dicebant insuper, repletam esse redemptionem perfectam in cognitione, vocabantq; redemptionem vniuersorum cognitionem: quamobrem baptismum etiam prorsus abiiciebant. Archonticos item addidisse tradunt confictos quosdam libellos, quos appellarent *Reuelationes Prophetarū*, alium autem nominarent *Simplicium*: atque etiam vngere consueuisse mortuos oleo & aqua, vt de Heracleonitis vidimus: insuper & Dominum Sabaoth blasphemare, quod dicerent ipsum in septimo cœlo exercere tyrannidem, ab eodemque genitum esse diabolum, ex quo per Euam Cain & Abel sint prognati. Negasse hos quoque resurrectionem mortuorum; Epiphanius *l* tradit nouosque Prophetas finxisse *Martiadem* & *Marciannum*, eosque raptos in cœlum, ac post triduum descendisse. Porro hos cæteris ad alios fallendos constat fuisse astutiores, quod solitarie agentes renunciationem omnium præsefferent: eosque ad sua tempora in Palæstina coaluisse, idem Epiphanius testatur. Addit vero his omnibus Valentini discipulis, Tertullianus *m* THEOTIMVM; qui multum (inquit) circa imagines legis operatus est. Meminitq; alibi *n* ALEXANDRI cuiusdā, ex eiusdem Valentini secta descendentis, qui Christi carnem sui ortu dicebat infectam fuisse peccato.

X. SACRAMENTARII HÆRETICI.

l Epiph. hær. 40.

m Tertul. aduerſ. Valent.

n Ib. de car. Chr. cap. 15. & ſeqq.

Non placet autem inter eosdem Valentini discipulos ab aliis recenseri PRODICVM, quod Tertullianus *o* æquē adnumeret Valentinos & Prodicos plures deos introducentes: nam ante Valentinum vixisse Prodicum Adamitarum hæresis auctorem, superius dictum est. Iure igitur idem Tertullianus *p*, agens aduersus Gnosticos martyrium negantes, primo loco Prodicum recensuit, ac subinde Valentinum. Qui autem scripserint aduersus Valentinianos, iam

XI. PRODICVS HÆRESIARCHA QVANDO VIXERIT.

o Id. aduerſ. Prax. c. 5. in fi.

p Id. in Scorp. cap. vlt.

dictum est in Valentino. Inter quos Irenæus *, non tantum commentarios eorum se legisse, verum etiam congressus cum illis habuisse testatur.

* Ireu. præf. lib. 1.

IESV CHRISTI ANN. 176.

SOTERIS ANN. 2.

M. AVREL. IMP. ANN. 14.

ANNO CHRISTI centesimo septuagesimo sexto, Gallo & Flacco Coss. Romanus exercitus in expeditione Germanica aduersus Marcomannos, Quados, Sarmatas, aliosq; complures finitimas nationes, iam quadriennio perdifficili bello detentus, precibus militum Christianorum, non solum ab infestis calibus quibus vrgebatur ereptus est, sed victoria diuinitus parta potitus. Quæ quidem hoc ipso anno gesta esse, ex eo euidēter apparet, quod in literis M. Aurelij Imper. tunc ad Senatum ea de re datis (de quibus inferius) inscripta habeatur eius Tribunitia Potestas vigesima octaua; quarum primam cœptam esse post annum sequentem à secundo eiusdem Consulatu, (hoc est anno Domini centesimo quadragesimo nono) non solum ex Capitolino & nummis colligitur, sed & certius demonstratur, quod eo anno quo tertium Consulatum gessit, & Imperium cœpit post Pium, in nummis & aliis inscriptionibus Tribunitia eius Potestas numeratur decima quinta: qua per singulos annos ex more aucta, hoc ipso decimoquarto eius Imperij vigesima octaua iure connumeratur. Porro tantam Christianorum gloriam iniquo animo ferentes scriptores Ethnici, quod contigit prægrande miraculum, aut arti quorundam magorum Gentilium tribuerunt, vt Dio *a*, Claudianus *b*, & alij *c*, aut ipsius Marci Imperatoris precibus ac meritis, vt Capitolinus *d*, & alij. At Christiani scriptores omnes, tum qui his ipsis temporibus, vt Tertullianus *e*, & Apollinaris *f* Episcopus Hierapolitanus, tum qui postea vixerunt, vt auctor *g* Actorum Sanct. Polyeucti martyris qui sub Decio passus est, itemque Eusebius *h*, Gregorius *i* Nyssenus, & alij recentiores, id factum fuisse Christianorum precibus, apertè testati sunt, etiam cum agerent scriptis suis aduersus Gentes; vt nulla prorsus de falsitate suspicio esse possit.

I. TEMPVS VICTORIÆ MARCOMAN. PRECIBVS CHRIST. OBTENTA.

a Dio in M. Aurel.
b Claud. in 6. Honor. Consul. lib. 1.
c Ap. Suid. verb. Iuliano.
d Capitol. in Marc.
e Tert. Apol. cap. 5. & ad Scap. cap. 4.
f Apol. ap. Euf. 4. hist. 5.
g Ap. Metaph. 9. Ianuar.
h Euf. lib. 5. in Chron.
i Greg. Nyss. orat. 1. in 40. mart.

Cum vero de re gesta tam Gentiles, quam Christiani Scriptores æquè consentiant; quorumnam fides præstet, iudicium omnium recte sentientium libenter appellarem, si in re dubia & non omnino certa quæstio versaretur; quâ videlicet ipsius Marci Imperatoris literæ post rem gestam (vt tradit Dio) ad Senatum scriptæ definiunt, dum diuersis verbis affirmat, id Christianos milites qui in exercitu erāt, à Deo suo humilibus precibus impetrasse. Porro harum literarum auctoritate vti sunt Tertullianus & Eusebius, in probationem suæ de eadem re gesta narrationis: earumque exemplaria suo tempore complura extitisse, tradit Orosius *k*; quæ & hactenus descriptæ reperiuntur ad calcem Iustini Apologiæ ad Antoninum Pium. Res autem sic se habuit, vt cum Romani ab ingenti hostium multitudine aliquando ita conclusi apud Carnuntum oppidum fuissent in locis difficilibus, vt nulla exeundi nec vi nec arte facultas daretur, atque insuper tum aliis incommodis, tum maximè siti vexarentur, & Marcus Imperator deos suos precatus, ab illis non exauditetur: tunc milites Christiani, qui magno numero in exercitu erant, (quos ex Melitina ciuitate Armeniæ fuisse volunt) flexis genibus ad Deum se conuerterint; qui mox illos exaudiens, non solū aquam Romanis qua refocerentur immiserit, sed & eodem momento hostes vehementi grandine, igne, & fulminibus consumpserit. Recitantur hæc pluribus in prædictis Marci Imper. literis, & ab auctoribus citatis; quibus Xiphilinum iungas, arguentem voluntarij mendacij Dionem, quod id magicis artibus tribuerit cuiusdam Arnuphis Ægyptij. In tanti vero beneficij remunerationem, iisdem suis literis Imperator generali edicto sanxit, neminem quod Christianus esset in iudicium vocari, eorumque vt talium, accusatores viuos exuri. Cuiusmodi edictum etiam temporibus Commodi Marci filij viguisse Romæ, Eusebius *a* exemplo demonstrat.

k Oros. lib. 7. cap. 15.

II. VT CHRISTIANÆ EXERCIT. (Cæterū has literas quæ nunc extant, fuor quēdēdant no esse illas ipsas quæ scriptæ sint à Marco, sed longe postea conficiis a quodā ceū Romā impetrā. Hæc ipsi pterea bitrio. quid vero de eo sit

Sed quod spectat ad nomen Legionis in qua iidem Christiani militarent; cum omnes ferme prædicti auctores consentiant, eam ex admiranda illa fulminum immissione, dictam esse posthac Κεραυνοβόλον, hoc est, *Fulmineam* siue *Fulminatricem*; non sic quidem accipiendum est, vt tunc primum eo nomine legio Romana insignita fuerit; cum ex Dione *b* & antiquis monumentis *c* constet, iam ante hæc tempora, atque etiam sub Augusto, Duodecimam nominatam legionem dictam esse Fulminatricem. Verum nihil impedit, quo minus & illa alia ob tam illustre miraculum eundem nobilem gloriæ titulum meruerit: sicut in aliis plerisque Legionibus obtinuit, vt duæ, treve, aut etiam plures iisdem nominibus insignirentur. Extat porro hactenus Romæ tam egregij miraculi præclarum monumentum, in nobilissima Antonini columna cochlide insigniter sculptum, vna cum aliis Marci in Bello Marcomannico facinoribus fortiter gestis. Inter quæ visitur *d* figura Iouis, imbres vndique fundentis, & fulgura admiscentis, qualem dicere solerent *Pluuium*: ex diuersis enim effectibus, diuersis quoque nominibus Iouem appellari consueuisse, puta *Nubicogum*, *Grandistrepum*, *Pluuium*, *Fulminatorem*, &c. Phornutus declarat in libro de Natura Deorum: suntque Tibulli *e* versus de Ioue Pluuio Ægyptiis tantum ignoto; quem etiam ab Indis coli solitum, auctor est Strabo *f*. Eum Tertullianus *g* eadem ex causa *Aquilicem* nominat; qui apud Virgilium *h* Æther appellatur; & ab aliis etiam *Pluuia*, vt Arnobius *i* scribit. A Græcis itidem ab imbre ὑετιος & ζευς dictus, atque ὀμβριος, aliisque nominibus *k* eandem rem significantibus. Quamuis autem Marcus Imper. publicis suis literis, tantam diuinitus impartitam gratiam, Christianorum precibus acceptam tulerit; tamen vel quod numen Christianorum illi esset incognitum, vel quodore omnium Gentilium diffamaretur eam à Ioue fuisse concessam; (cui & reliquæ res omnes prosperæ, etiam si Christianorum precibus impetrarentur *l*, tribui solerent) idcirco Iouis imago pluuiam dantis in columna fuit expressa. Cæterum eandem columnam, vt Christianæ fidei (vtcunque expressum sit) præclarissimum monumentum, barbarico olim furore deorsum incensam, ac desuper fulmine tactam, iam deformatam & collabentem, Sixtus Quintus Pontifex Maximus summo studio in pristinum splendorem restituendam curauit, collocata super eius verticem ærea inaurata Pauli Doctoris Gentium sacra effigie; vt vbi olim à Marco statutum Pio parenti fuerat simulacrum, ibidem illius qui ad veram pictatem Vrbem excoluit, & Gentiles CHRISTO subegit, signum nobilissimum cerneretur.

a Euf. 5. hist. 20.

III. LEGIO FVLMINATRIX.

b Dio. lib. 55.
c Ap. Lip. in Inscript. ant. ed. 1. Plant fol. 86. inscr. 1. fol. 194. inscr. 9.
MONVMENTVM ANTIQVVM EIVS REI.
d Habet eusem Bar. Annal. Tom. II. hoc an.
e Tibul. 1. eleg. 7.
f Strab. lib. 15.
g Tert. 3. cont. Marcion. 5.
h Virg. Georg. lib. 2.
i Arnob. lib. 5.
k Vid. Isi. Giraldi trist. deor. Syntag. 2.
l Vid. Tert. Apol. c. 40.

IESV CHRISTI ANN. 177. 178.

SOTERIS ANN. 3. 4.

M. AVREL. IMP. 15.

ANNO CHRISTI centesimo septuagesimo septimo, Pisone & Iuliano Coss. nimirum *m* post victoriam à Marco Imp. de Marcomannis adeptam, AVIDIVS CASSIVS, (quo olim duce Lucius Verus Parthos vicerat) falso nuntio Marci morte accepta, inuadens in Oriente Imperiū, cui à multo tempore inhiabat, post tres menses à Centurione vulneratus, à Decurione necatus est: de cuius in milites crudelitate, potius quam seueritate, deq; Marci Imperatoris clementia in eos qui cum illo conspiraverant, plura Vulcatius *n* Gallicanus.

I. m Dio. & Capitol. in Marco.
CASSIVS DECIMO SEX. INTERITVS
n Vulcat. in Cassio.

Anno

II. Anno vero Christi centesimo septuagesimo octauo, Pollione & Apro secundum Coss. idem Marcus Imp. vt nutantem rebellione Cassij Orientem stabiliret, eo profectionem instituit vna cum filiis & Faustina coniuge, quam in æstiuis secũ habere consueuerat, vt *Matrem castrorum* appellaret. Eidem vero in radicibus montis Tauri subito morbo exanimatæ, petiit à Senatu honores ædemque decerni; ac *Diuam* appellatam gratulatus est; nouasque puellas Faustinianas in eius honorem instituit: cum tamen illa impudicitiæ fama grauiter laborasset, quod ipse vel nesciuit, vel dissimulauit. Orientalibus vero rebus ordinatis, Athenas petiit, & inter alia Cereris templum adiit vt se innocentem probaret, & sacrarium solus ingressus est. Inde in Italiam rediens, quinto Calendas Decembris his iisdem *a* Coss. Romam ingressus est, triumphans cum filio *Commodo*, quem & Imperatorem appellauit, & sibi collegam in Tribunitia Potestate iunxit, & Consulem designauit, impetrata venia legis Annariæ (inquit Lampridius) cum nondum ad id esset legitimæ ætatis. Sed de Marci peregrinatione, ac rebus in ea gestis, plura Capitolinus. Ad quam etiam spectat, quod de eodem Imperatore Ammianus *b* scribit; nempe cum Palæstinam transiret Ægyptum petens, *Fœtentium* (vt vocat) Iudæorum & tumultuantium sæpe tædio percitum, dolenter exclamasse: *O Marcomanni! ô Quadi! ô Sarmatæ! tandem alios vobis deteriores inueni.*

FAVSTINA AVG INTER DIVOS RELATA.

a *Lampid. in Commod.* COMMODVS IMP.

b *Ammian. lib. 22.* QVID DE IVDÆIS MARCVS IMP.

III. VATICINIA PROHIBITA.

Quod denique ad prædictam Cassianam tyrannidem attinet; cum eam quidam fuisset vaticinatus, & alia prædixisset quibus animi perturbarentur, idem Marcus in insulam relegauit; vt auctor est Vlpianus *c* Iurisconsultus; qui & addit, *non debere impune ferri huiusmodi homines, qui sub obtentu & monitu deorum, quædam vel renunciant, vel iactant, vel scientes effingunt.* Quibus sane Christianos prophetantes voluisse cohibere, mihi facile persuadeo: nam quæ è suisipsorum templis vaticinia ederentur, qualiacunque essent, Gentiles magni facere consueuisse, auctorum omnium attestatione exploratum habetur. Christianos quoque à Modestino *d* notatos opinor, dum eiusdem Marci legem recitans, ait illos ab eo in insulam relegari iussos esse, *qui aliquid facerent, quo leues hominum animi superstitione numinis terrerentur*: nempe intelligens Christianos, qui signis & prodigiis, ac malorum futurorum prædictionibus, Gentilium animos perterrerent. Quam enim indigno animo ea Gentiles ferrent, locuples testis est Luciani Philopater: fuitque eadem querela Celsi Epicurei, quam Origenes *e* diluit.

c *Vlp. lib. 7. de off. Procõs. ex fragm. Pithœi.*

d *L. ß quis aliq. D. de pœn.*

e *Orig. lib. 3. cont. Cels.*

IESV CHRISTI ANN. 179.

ELEVTHERI ANN. I.

M. AVREL. IMP. 17.

I. ANNO CHRISTI centesimo septuagesimo nono, Commodo Aug. & Quintillo Coss. anno decimoseptimo Marci Imper. (vt ait Eusebius *f*) grauis & acerba in nõnullis terræ partibus persecutionis procella, ex temerario populi impetu per singulas vrbes excitata, cõtra Christianos ingrauescere cœpit. Eademq; de tempore habent Acta *g* SS. *Epipodij & Alexandri* martyrum, qui eadem persecutione Lugduni sunt passi. At quoniam edicto Marci vetitum erat, nequis ob id tantum quod esset Christianus accusaretur, Gentiles illam consuetam ab eis exerceri fraudem denuo prætexentes, tum aliorum etiminum, tum maximè impietatis in deos, esus humanorum carnium, & incestorum concubitũ, apud Præsides prouinciarum Christianos accusare iterum aggressi sunt.

f *Eusab. 5. hist. 1.* GENTIL. SEDITIONES IN CHRIST.

g *Ext. ap. Sur. 22. & 24. April.*

II. EPIST. ECCLES. LVGDVN. ET VIEN. DE PERSECVT.

Quam porro crudelis & aspera hæc fuerit Persecutio, abunde colligi potest ex Literis Ecclesiarum Viennensis & Lugdunensis in Gallia, ad Ecclesias Asiæ & Phrygiæ conscriptis, quarum bonam partem Eusebius *h* in Historia recitat, cum & integras se libro quem de Martyribus conscripsit (qui diu quæsitus nusquam apparet) inseruisse testetur. Namque, vt idem auctor ait, si ex martyriis quæ iis locis tunc confecta sunt, coniectura plane de aliis licet augurari; infiniti prope Christiani in reliquis Orbis terrarum regionibus, generosa cæde pro Christo tolerata nobilitati sunt. Cæterum agunt etiam de martyribus vtriusque sexus, tunc apud easdem Galliæ ciuitates variis supplicijs ac cruciatibus necatis, (inter quos ab omnibus recensetur imprimis *Photinus* Ecclesiæ Lugdunensis Episcopus, iam plusquam nonagenarius) tum Gregorius *a* Turonensis, tum Ado *b* eiusdem Ecclesiæ Viennensis Episcopus, qui eosdem *Martyres*, à loco in quo passi sunt Athanaco dicto, appellatos esse *Martyres Athanacenses* ait; additque historiam inuentionis cinerum ipsorum, (siquidem corpora canibus exposita, canumque reliquias igni consumptas, cineres autem in Rhodanum proiectos esse, præter hos auctores Gallos, etiam Eusebius, & ex eo Augustinus *c* tradunt) & anniuersariam ea de causa celebritatẽ antiquitus peragi solitam. Passi tunc quoque sunt in eadem Gallia apud Lingonas vna cum aliis quibusdam, *Teregemini Fratres*, quorum etiam extant *d* germana martyrij Acta: apud Cabilonem *e Marcellus & Valerianus*; & aliis locis permulti alij, quorum nonnullorum nomina descripta habentur in Tabulis Ecclesiasticis, plurimorum vero memoria periit. Quod autem Seuerus *f* de hac Persecutione, quãm QUINTAM nominat breuiter agens, tunc primum in Galliis ait visos fuisse martyres; manifestissimi erroris facile potest argui testimonio plurium, qui de multis longè ante diuersis Galliarum locis martyrium cõsecutis meminerunt, de quibus etiam facta est mentio suis locis superius.

a *Greg. Tur. de glor. mart. c. 49.*

b *Ado in Martyrol. 1. Iunij.* MARTYRES ATHANACENSES.

c *Aug. de cur. pro mort. c. 6.*

d *Ap. Sur. 17. Ianuar.*

e *Ado 4. & 15. Sept.*

f *Seuer. hist. lib. 2.* SEVERI ERROR DE MARTYRIBVS GALLIÆ.

At non modo Galliæ, huius popularis reuiniscentis persecutionis furore exagitatæ fuerunt; sed & Orientis quoque Ecclesias à Gentilibus vbique immaniter esse vexatas, ipsis Imperatoribus non quidem persecutionem edicentibus, sed tamen non prohibentibus; Legatio ab *Athenagoræ* Athenienſi Christiano Philosopho tunc ad eosdem Imperatores suscepta, ac disertissima Apologia pro iisdem Christianis, falsis vbique criminibus accusatis, ab eodem conscripta, certam fidem faciunt: cuius etiam extat *De mortuorum resurrectione*, quæ ab iisdem Gentilibus desiderabatur, egregius commentarius. Quod vero ea Apologia inscripta habeatur Imperatoribus M. Aurelio Antonino & Aurelio Commodo Armeniacis & Philosophis; eundemque præseferat titulum quæ à sancto Hieronymo *g* tribuitur Iustino Martyri secunda Apologia, siue liber, datus (vt ait) Marco Antonino Vero & Lucio Vero Commodo: inde vehemens permouit multos suspicio, vt credant istam Athenagoræ tributam, esse illam Iustini, eo quod ad Marcum & Lucium data nulla alia reperiri videretur. Verum hæc dubitatio facile dissoluitur ex iis quæ superius dicta sunt de posteriori illa Iustini Apologia. Istam autem Athenagoræ scriptam esse hoc anno, plane significatur ex eo quod ipso pene eius exordio ait, tunc vniuersum terrarum orbem in altissima pace fuisse. Nam vsque ad annum superiorem, quo Marcus sibi filium Commodum collegam adsciuit, Imperium sub eo, cõtinuo vidimus vexatum motu, aut Parthico, aut Marcomannico, aut Cassiano; ab hoc autem anno eundem Marcum vsque ad obitum fuisse in armis inuenies. Siquidem hoc ipso anno, qui est tertius *h* ante eius obitum, procedendum fuit aduersus eosdem Marcomannos, qui iusto Dei iudicio, quod victoria precibus Christianorum parta Gentiles abusi essent, bellum iterum acerrimum vna cum aliis finitimis populis aduersus Romanum Imperium excitarunt. An autem Marcus postulatis Athenagoræ, vt persecutionem prohiberet, annuerit, haud liquet: imo secus, cum ad eius obitum illam perseuerasse, qui his ipsis diebus vixit Theophilus Antiochenus significet.

III. APOLOGIA ATHENAGORÆ.

g *Hieron. de Script. Eccles. in Iustin.*

h *Capitol. in Marco.*

Sed & hac ipsa persecutione sublatum fuisse *Soterem* Papam, literæ Martyrum Lugdunensium hoc eodem tempore ad Eleutherum eius successorem scriptæ, necessario affirmare compellunt; licet alij annos octo vel nouem eidem tribuerint. Eusebius quidem in Chronico, anno superiori, nempe decimosexto Marci Imperatoris, ponit subito-

IV. SOTERIS PP. MARTYRIũ.

a Euseb. 5. hist. 1. ex vers. Ruff.

garionem Eleutheri; sed in Historia *a* hoc anno decimo-septimo; cui, quoniam credimus id accepisse ex iisdem literis Martyrum Lugdunensium, haud inuiti adstipulamur cũ alioqui in præteritis Romanis Pontificibus, quod prætermiserit Cletum, minimè potuerimus eidem assentiri. Dicendus igitur Soter sedisse annos quatuor, minus diebus duodecim, cum defunctus reperiatur *b* die vigesima secunda Aprilis. Cuius feruntur à diuersis canonum collectoribus nonnulla decreta, quæ in vnum simul congesta *c* habentur. Quod vero in Libro de Rom. Pontificibus exstat, *Ne vlla diaconissa* (licet *monacha* in quibusdã editionibus legatur) *pallam sacram contingat, nec incensum ponat in sancta Ecclesia*: id ea de causa tunc potuit cõstitui, quod ex Mõtani secta feminæ (vt vidimus) se sacris ministeriis immiscerent. Sepultus est autem Soter in eo quod superius diximus cœmeterio Callisti via Appia: ac postquam Sedes vacasset dies vndecim, suffectus est in locum eius ELEVTHERVS natione Græcus, patria Nicopolitanus, ex patre Abundio.

b Lib. de Rom. Pont. Martyrol. Rom.
c Tom. 1. Cõcil. in Soter.
ELEVTHERI ELECTIO.

V.

Scripserunt mox ad eum (vt dictum est) Martyres Lugdunenses qui adhuc tenebantur in vinculis, per *S. Irenæum* eiusdem Ecclesiæ id temporis presbyterum, petentes vt pax & concordia in Ecclesiis constitueretur. Hæc quidem Eusebius *d*: cui consentiens Hieronymus *e*, ait eundem Irenæum ab illis missum fuisse legatum ad Eleutherum ob quasdam Ecclesiæ quæstiones. Quas quidem puto fuisse (sicut & Eusebius significare videtur) de prophetia Montani, qua nulla grauior his temporibus videretur esse in Ecclesia quæstio; de qua & ipsi martyres priuatim, vt ait Eusebius, iudicium tulerant, occasione *Alcibiadis* vnius ex iisdem martyribus, qui cum ad illud vsque tempus vitam austere solo pane & aqua contentus duxisset, iamque vellet eodem modo in carcere viuere, coactus est ab aliis mutare propositum, & deinceps quibuslibet cibis vti, ne videretur Montanistarum superstitiosas xerophagias obseruare. De his igitur consultus Eleutherus, rescripsit ad Episcopos Galliarum, admonens ne quis escam aliquando repudiaret vt malam, quæ à Deo creata esset; quod affinis ea esset hæresis dogmati Marcionis, à malo principio hæc omnia creata esse dictantis. Vnde autem acceperit *f*, qui Irenæum in Asiam mandatum, in itinere Eleutherum inuisisse occasione literarum à Martyribus ad eum scriptarum tradit, non inuenimus: nam licet vnus idemque fuerit literarum fasciculus, legatio tamen (vt ait Hieronymus) ad Eleutherum missa est ob Ecclesiæ quæstiones: an autem & ad Asianos literas ipse tulerit, nulla penes Eusebium (quem non putamus id taciturum fuisse) mentio est, sed neque apud Sanct. Hieronymum, vel alium antiquorum quempiam. De cæteris autem rebus ab Irenæo Romæ gestis, plura anno sequenti.

d Euseb. 5. hist. 3. & 4.
e Hieron. de Script. Eccles. in Iren.
IRENÆI LEGATIO AD ROM. PONT.

f Fenard. in vit. S. Iren.

IESV CHRISTI ANN. 180.

ELEVTHERI ANN. 2.

M. AVREL. IMP. ANN. 18.

I.

ANNO CHRISTI centesimo octogesimo, Rufo & Orphito Coss. cum S. Photinus Episcopus Lugdunẽsis in Gallia anno superiori, vt vidimus, in communi illa Ecclesiæ suæ clade, vt bonus pastor animam suam pro ouibus ponens, glorioso martyrio ex hac vita migrasset; in locum eius suffectus est *g* IRENÆVS, post reditum à legatione ad Eleutherum Papam suscepta. Auditor hic fuerat Polycarpi, vt ex ipsius scriptis Eusebius *h* recitat: ab eoque fuisse ex Asia mandatum in Gallias, tradit Gregorius *i* Turonensis. Quin & Papiæ, Ioannis item discipuli, fuisse auditorem, S. Hieronymus *k* testatur: ideoque, quod discipulorum Apostolorum auditor fuerit, eundem appellat *virum Apostolicorum temporum*; & Epiphanius *l* *Apostolorum successorem, priscumq; Theologum*: Tertullianus *a* autem, ob multiplicem ipsius doctrinam, *omnium doctrinarum curiosissimum exploratorem*; qui & insuper ab omnibus aliis Patribus egregiè commendatur.

IRENÆVS CREATVR EPISCOPVS LVGDVN.
g Euseb. 5. hist. 6. Hier. ep. 84. ad Magn. & de Script. Eccl. in Iren.
h Euseb. 5. hist. 19.
i Greg. Tur. 1. hist. 29.
k Hier. ep. 29. ad Theodor.
l Epiph. hær. 24. 31.

a Tertul. aduers. Valent. c. 5.

II.

Hic igitur cum Romæ vidisset cariosum senem Valentinum hæresiarcham, hactenus in Vrbe perseuerantem; & inter alios eius fœtus, *Florinum* & *Blastum* olim Romanæ Ecclesiæ presbyteros, sed ob impietatẽ ab Eleuthero Pontifice gradu depositos (vt docent Eusebius *b* & Theodoretus *c*) ad eandem impietatem alios plerosque pellicere: inde occasione accepta idem Irenæus postquam in Gallias rediit, aduersus eos omnes stylum suum exerens, tum ad Blastum & Florinum Epistolas *d* scripsit, quibus eorum errores redarguit, tum aduersus omnes Valentinianos eruditissimum ac plane celeberrimum (quod solum ex multis præ manibus habetur) opus elucubrauit. Quo dum eosdem, & alios simul hæreticos prouocans ad Apostolicas Traditiones, in Romana Ecclesia illibate custoditas per successores Pontifices, numerat eos *e* à Petro vsque ad Eleutherum, plane significat se sub eodem Pontifice illud scripsisse. Græcè vero id fecisse, omnes consentiunt.

EIVS SCRIPTA ADVERSVS HÆRETICOS.
b Euf. 5. hist. 14.
c Theodor. hær. fab. lib. 1.
d Euf. 5. hist. 19.
e Iren. lib. 3. cap. 3.

III.

Cæterum FLORINVM olim vna cum Irenæo auditorem fuisse Polycarpi, testatur ipse Irenæus in prædicta Epistola *f* ad illum scripta, dum ad memoriam reuocans disciplinam qua à pueris amboimbuti fuissent à Polycarpo, conatus est eum in pristinum sensum renocare. Quod si qui dicti sunt à Philastrio *g* *Floriani*, à Florino velimus esse denominatos; impurissimo Carpocrati adhæsisse oportuit, quãdo quidem qui Floriani, iidem Crapocratiani etiam dicerentur. Verum nihil tale Augustinus *h* de Florini sectatoribus, quos idem *Florianos* vocat. Theodoretus *i* autem tam ipsi quam BLASTO, nõnisi Valentini sectam impingit. At cum Eusebius *k* eos separatim nouam hæresim excogitasse tradat, aliquid amplius Valentini hæresi oportuit addidisse. Fuit autem illud, quod Florinus (vt iidem Eusebius & Augustinus docent) Deum causam malorum dixit; Blastus vero (quod Tertul. *l* & Eusebius demonstrant) de Paschatis tempore Iudaizarit, eaque de causa schisma conflarit.

f Ap. Euf. d. c. 19.
g Philast. c. 58.
h Aug. de hæres. c. 66.
i Theod. hær. fab. lib. 1.
k Euf. d. c. 19.
FLORINVS ET BLASTVS HÆRESIARCHÆ.
l Tertul. de præscr. c. 53.

IV.

Porro ad hæc Eleutheri tempora perseuerasse Romæ vna cum Valentino etiam Marcionem; amboque cum sæpe fidem Catholicam simulassent, & de erroribus exomologesin fecissent, tandem ab eodem Pontifice ob inquietam semper eorum curiositatem, qua reliquos quoque Fideles vitiabant, ab Ecclesia in perpetuum eiectos esse, & Tertullianus *m* scribit, & iam à nobis dictum est superius. Addit vero idem auctor, cum postmodum Marcion pœnitentiam denuo confessus esset, ea demum conditione fuisse ei promissum reditum in Ecclesiam, si cæteros quoque quos perditioni eruditisset, Ecclesiæ restitueret (nimirum vt publice contraria iis quæ docuerat prædicaret) dumque ei conditioni sibi datæ occurreret, morte præuentum esse.

m Id. ibid. c. 30.
QVÆ MARCIONI INIVNCTA VLTIMA PŒNITENTIA.

IESV CHRISTI ANN. 181.

ELEVTHERI ANN. 3.

M. AVREL. IMP. AN. 19.

I.

ANNO CHRISTI centesimo octogesimo primo, L. Aurelianõ Cõmodo Aug. secundum & Candido Vero Coss. nihil certi rerum Ecclesiasticarum gestum reperitur horum Annalium relatu dignum. Apponimus tamen quod his vltimis Marci Aurelij temporibus, à Nicephoro *n* contigisse narratur de quodam Iudæo catechumeno: vt cum per deserta & arida loca iter faciens vna cum Christianis, in grauissimum incidisset morbum, ita vt moriturus crederetur; cœpit à comitibus petere vt ipsum baptizarent priusquam moreretur: hæsitantibusque illis quod aqua carerent,

n Nicepb. lib. 3. c. 37.

BAPTISMVS ARENÆ.

caterent, rursus illum tanta eos instantia adiurasse, vt arena pro aqua vsi, ter illum ea conspergentes, in nomine Patris & Filij & Spiritus S. baptizarint. Mox autem sanitati restitutum, postquam vna cum aliis reliquum iter peregisset alacriter, re ad Dionysium Episcopum Alexandrinum (seu potius Corinthiorum, qui his temporibus claruit, Alexandrinus longe postea) delata, habitaq; consultatione, aqua iuxta Ecclesiæ traditionem ablutum fuisse, vt ita quod Sacramento ei deesset, sarciretur. Hæc Nicephorus; quorum fides sit penes auctorem.

IESV CHRISTI ANN. 182.

ELEVTHERI ANN. 4.

COMMODI IMP. ANN. 1.

I. ANNO CHRISTI centesimo octogesimo secundo, Brutio Præsente secundum, & Quintilio Gordiano Coss. M. Aurelius Antoninus Imperator, cum in expeditione Marcomannica ageret Sirmij in Pannonia, morbo affectus, abstinentia cibi mortem voluntariam oppetiit die decimaseptima Martij, vt ex Tertulliano *a* & alijs constat; postquã imperasset annos decem & nouem continuos, vt habet Eusebius *b*; quibus decem dies addit Theophilus *c* Episcopus Antiochenus qui tum scribebat. Vixisse vero annos propemodum quinquaginta nouem, ex Iulio Capitolino colligitur, dum natum dicit Vero & Augure Coss. sexto Calendas Maias, qui est annus Domini centesimus vigesimus tertius. Vnde eundem ipsum Capitolinum, Eutropiumq; redarguas, quod eum anno ætatis sexagesimo primo obijsse scribant. Cæterum Dio & Victor æquè annos tantummodo quinquaginta nouem ei tribuunt.

a Tert. Apol. c. 25.
MARC. IMP. MORITVR.
b Eus. 5. hist. 9.
c Theoph. ad Autol. lib. 3.

II. Eo defuncto, filius eius COMMODVS, qui cum patre in castris agebat, hereditarij Imperij solus administrationem suscepit, annos natus (vt docet Lampridius *d* vnde viginti, minus tribus mensibus & diebus tredecim. Qui mox bellum prope confectum remittens, Romam se contulit: vbi postquam pauculis annis (vt est apud Herodianum *e*) nihil non honoris paternis amicis exhibuisset, omnibusque eos in negotiis in consilio habuisset; postea in imum scelerum prolapsus est: & qui à prima statim puertitia (inquit Lampridius) turpis, improbus, crudelis, libidinosus, oreq; poluitus & constupratus fuit; licet habuerit egregios disciplinarum magistros, præualuit tamen in eo aut ingenij vis, aut eorum qui in aula institutores habentur. Deniq; fertur (inquit Capitolinus *f*) Marcum ipsius patrem mori voluisse, cum filium talem videret futurum qualis extitit post eius mortem, nempe similis Neroni, Caligulæ, atq; Domitiano: adeo vt post obitum (quod ex Mario Maximo nobilissimo historico refert Lampridius) acclamatus fuerit patriæ hostis, parricida, occisor Senatus, carnifex eiusdem, cuiũ necator, impurus gladiator, sæuior Domitiano, Nerone impurior. Qui & insuper Deus dici voluit, & vt Herculi sibi sacra fieri; templa vero reliquorum deorum stupris & humano sanguine polluit, ac ornamentis spoliauit. Sed quod non est nostri instituti, omnia ab Imperatoribus gesta prosequi; qui huius monstrosissima facinora scire cupierit, consulat Dionem, & Herodianum, atq; imprimis Lampridium.

d Lamprid. in Commod.
e Herod. lib. 1.
EIVS SCELERA.
f Capitol. in Marco.
DEVS DICI VOLVIT.

III. Illud tamen non prætermittimus admonere; cum talis esset Commodus, nec tamen aliquod vnquam negotium facessisse Christianis reperiatur; manifeste apparere, eiusmodi monstrum ob vindictam Christiani sanguinis ab irato numine immissum esse, quod in Senatores, Magistratus, & populos, de iisdem Christianis pessime meritos, adeo immaniter sæuiret. Ad quod non absque diuino nutu accidit, vt *Marcia* vna ex ipsius concubinis, quam prope loco vxoris, vt tradit Herodianus, habuit, (siquidem honores Augustæ, præter Ignem, nempe faces accensas Imperatoribus, eorumq; coniugibus præferri solitas, ei tribuit) Christianorum *a* esset studiosissima: quam quidem, quod magna apud eum polleret auctoritate, pro Christianis intercessisse par est credere. Sed vtcunq; id acciderit; quod Imperator sæuitiam in omnes longe lateque grassantem, in Christianos tantummodo progredi cohibuerit; quodque Gentiles immenso semper odio prosecuti hactenus Christianos, eos vexare iam prætermiserint; miraculum propemodum reputatur. Sicut olim accidit in Ægypto *b*, dum clades diuinitus immissæ, Ægyptios tantum afficerent, nec filiis Israel molestiæ quicquam inferrent. Sed iam quæ sub Commodo facta sunt, ad res Ecclesiasticas pertinentia, enarremus.

III. VLTOR SANGVINIS CHRIST.

a Dio in Commod.
b Exod. 9.

Hoc ipso primo anno eius Imperij Eusebius *c* ponit ingressum *Iuliani* in sedem Alexandrinam, in locum Agrippini, cum hic (vt ait) sedisset annis duodecim; qui tamen secundum ea quæ dicta sunt in eius ingressu, etiam vltra annos sexdecim sedisse dicendus esset. In hunc que item vsque annum vixisse oportuit Theophilum Episcopum Antiochenum: quandoquidem ad finem cõmentarij ad Autolycum meminit mortis Marci Aurelij Imperatoris, (quẽ, vt vidimus, nominat Verum) cui Commodus successit. Quamobrem corrigendum est Chronicon Eusebij, vbi ante annos quatuor ponitur Theophili successor *Maximinus*; & standum potius Nicephoro *d*, qui sediisse Theophilum tradit annos tredecim.

IV.
c Eus. 5. hist. 9
d Nicep. Cæsiano. in Chron.

IESV CHRISTI ANN. 185.

ELEVTHERI ANN. 5.

COMMODI IMP. ANN. 2.

I. ANNO CHRISTI centesimo octogesimo tertio, Cõmodus Augustus tertium adiens Consulatum, collegam sibi sumpsit Antistium Burrhum. Quo tempore (vt ait Eusebius *e*) Christiana religione ad tranquillum statum deducta, & pace omnes totius Orbis Ecclesias occupante, magna facta est cum aliis locis tum Romæ, accurrentium ad fidem suscipiendã accessio, ac eorum præsertim qui nobilitate generis, diuitiarum affluentia, & animi ingenuitate præstarent. Inter quos Lucius Britannorum Rex, iam sæpe antea Christianorum admiratus miracula & integritatem vitæ, demum diuina luce perfusus, legatos ad Eleutherum Papam direxit ad suscipiendos ab eo sacros ministros: à quo missi *Fugatius & Damianus* siue Donatianus, tam ipsum Regem, quam eius vxorem, ac multum populum Christiana religione imbutum, sacris mysteriis initiarunt. Hæc autem cum omnes ad Eleutheri referant tempora, erroris arguuntur qui scripserunt *f* facta sub M. Aurelio & L. Vero fratribus: vt potius iis sit assentiendum, qui ad tempora Commodi retulerunt *g*. Rei vero gestæ memoria extat etiam in Libro de Romanis *h* Pontificibus; & quod aliis testimoniis præstat, ipsis antiquis Martyrologiis *i* habetur adscripta. Cum tamen diu ante (vt testatur Gilda *k* Sapiens) CHRISTI Euangelium fuisset in Britanniam perlatum.

e Eus. 5. hist. 20.
LVCII BRITAN. REGIS LEGATIO AD ELEVTH. PP.
f Bed. de gest. Ang. lib. 1. c. 4. & de sex ætat.
g Ado in Chron. & alij.
h Lib. de Rom. Pontiff. in Eleuth.
i Martyrol. Rom. & alia. 26. May. & 3. Dec.
k Gild. le excid. Brit. an.

Nec miteris si redacta iam sub Claudio (vt vidimus!) Britannia in prouinciam, Regibusq; extinctis, iterum in ea Lucium regnare audias. Nunquam enim Romani ante hæc tempora tota Britannia potiti sunt; sed in ea complures populos indomitos permãsisse liquet; nempe citra muros illos, quos in ea insula Hadrianum & Antoninũ Pium construxisse, vt barbari à Romanis diuiderentur, Spartianus *m* & Capitolinus *n* affirmant. Deniq; Tertullianus *o*, qui his vtebat temporibus, testatur Britannorũ inaccessa Romanis loca CHRISTO fuisse subdita. Cum alioqui & ipsi populi debellati, sæpe sæpius rebellare consuescerent: qui etiam his ipsis Marci & Commodi temporibus *p*, Romanis exercitibus negotium haud leue facesserunt. Potuit

II. I Ann. 48. STATVS REBVM BRITANICARVM.
m Spart. in Hadr.
n Capitol. in Pio.
o Tert. adu. Iudæos 7.
p Capitol. in Marc. Lamprid. in Com. Dio in Eum.